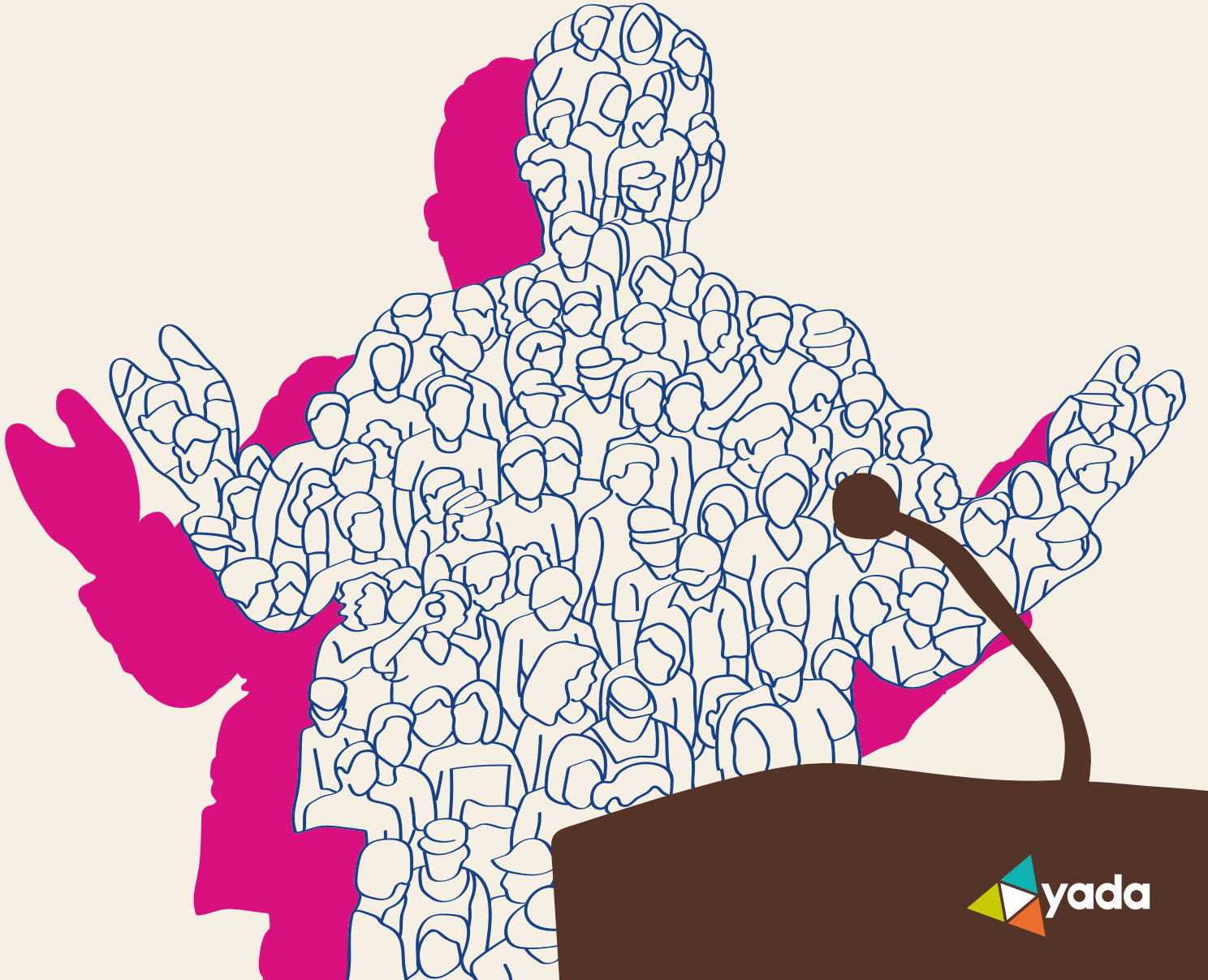

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM VE SİYASET İLİŞKİSİ NASIL ETKİN OLABİLİR?

Sivil Toplumun Siyaset ve
Karar Mekanizmalarıyla İlişkilerinin
İncelenmesi Araştırması

SİVİL TOPLUMUN SİYASET VE KARAR MEKANİZMALARIYLA İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ ARAŞTIRMASI

AĞUSTOS 2022

Bu raporun yayın hakları Yaşama Dair Vakıfa (YADA Vakfı) aittir. Raporun tamamı veya bir bölümü hiçbir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

HAZIRLAYAN

YAŞAMA DAİR VAKIF (YADA VAKFI)

Caferağa Mah. Albay Faik Sözdener Cad. İffet Gülhan İş Merkezi
No:9 K:5 D:11 Kadıköy İstanbul
www.yada.org.tr

ARAŞTIRMA KÜNYESİ

Katkıda bulunanlar (A-Z)

Ceylan Özünel
Emine Uçak Erdoğan
Kardelen Buyurgan
Rümeysa Çamdereli

Grafik Tasarım

Büşra Yurtseven

İçindekiler

1. ÖNSÖZ	2
2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ & ÖRNEKLEM	5
3. SİVİL TOPLUM VE SİYASET İLİŞKİSİNE DAİR: ARAŞTIRMA BİZE NE SÖYLÜYOR?	7
4. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM VE SİYASET İLİŞKİSİ	10
SİYASETİN SİVİL TOPLUM ALGISI	12
SİVİL TOPLUMUN SİYASET ALGISI	17
SİVİL TOPLUM VE SİYASET İLİŞKİSİNDEKİ MEVCUT DURUM	19
TÜRKİYE'NİN KARAR MEKANİZMALARI VE YÖNETİM SİSTEMİ	27
5. ETKİN BİR SİVİL TOPLUM-SİYASET DİYALOĞU NASIL MÜMKÜN OLUR?	30
ÖRNEK İŞ BİRLİKLERİ VE MEKANİZMALAR	34
SİVİL TOPLUM SİYASETTEN NELERİ TALEP ETMELİ?	34
6. SONUÇ	36

Grafikler

Grafik 1. STK'ların "Sivil toplum siyasi partileri etkileyebilecek kapasiteye sahip" ifadesine katılma oranları	13
Grafik 2. STK'ların "Sivil toplum siyasi partileri etkilemeli" ifadesine katılım oranları	13
Grafik 3. STK'ların "Sivil toplumun birbiriyle diyalogu güçlü" ifadesine katılma oranları	14
Grafik 4. STK'ların "Sivil toplumun birbiriyle ilişkisi güçlü" ifadesine katılma oranları	14
Grafik 5. STK'ların iktidar partisinin/ittifakının toplumsal etki kapasitesini değerlendirmesi	17
Grafik 6. STK'ların muhalefet partilerinin toplumsal etki kapasitesini değerlendirmesi	17
Grafik 7. STK'ların siyasi partilerle doğrudan ya da dolaylı olarak çalışma durumu	19
Grafik 8. STK'ların siyasi partilerle kurulabilecek bir iř birliğine sıcak bakma durumu	19
Grafik 9. STK'ların "Siyaset sivil toplumdan beslenmiyor, onun sesine pek kulak vermiyor" ifadesine katılma oranları	20
Grafik 10. STK'ların tematik kategoriye göre "Siyaset sivil toplumdan beslenmiyor, onun sesine pek kulak vermiyor" ifadesine katılma oranları	20
Grafik 11. Siyasi partilerin herhangi bir konuda STK'lardan destek almak için kurumlarıyla bugüne kadar irtibata geçme durumu	21
Grafik 12. Siyasetin hangi konularda STK'larla iletişime geçtiğini gösteren oranlar	21
Grafik 13. STK'ların "Siyasi partiler sivil toplumun etkisine açık" ifadesine katılma oranları	22
Grafik 14. STK'ların merkezi kamu kurumlarıyla doğrudan ya da dolaylı olarak çalıştığını gösteren oranlar	23
Grafik 15. STK'ların yerel yönetimlerle (belediyeler) doğrudan ya da dolaylı olarak çalışma durumu	24
Grafik 16. STK'ların "Merkezi yönetimin yapısı sivil toplumun merkezi yönetimin kararlarına katılmasına elverişli" ifadesine katılma oranları	27
Grafik 17. STK'ların sivil toplumun merkezi yönetimin kararlarına etkin katılma kapasitesini değerlendirmesi	28

Tablolar

Tablo 1. STK'ların merkezi kamu kurumlarıyla irtibatta olduğu durumlar	24
Tablo 2. STK'ların TBMM ile irtibatta olduğu durumlar	24
Tablo 3. STK'ların yerel yönetimlerle (belediyeler) irtibatta olduğu durumlar	25

1

ÖNSÖZ

Önsöz

Sivil toplumun kendi arasında ve diğer paydaşlarla olan diyalogunu ve bu bağlamda sivil toplumun etkisini artırma çalışmalarımıza devam ederken, bir yandan da Türkiye’de değişen karar mekanizmalarının da etkisiyle, sivil toplumun giderek artan ihtiyacı olan kararlara erişim meselesi üzerine düşünmeye başladık. Her ne kadar karar mekanizmaları değişse ve sivil topluma giderek kapalı hale gelse de sivil toplumun farklı aktörlerin kararlarını etkileme noktasında yeni yollara başvurabileceği kanaatindeyiz. Sivil toplumun siyasetin kararlarına, söylemlerine, eylem planlarına katkıda bulunabileceğini, böylece toplumsal, çevresel, ekonomik sorunların çözümünde rol alabileceğini düşünüyoruz.

YADA Vakfı olarak kurulduğumuzdan beri, Türkiye sivil toplumunun kararlar ve kanaatler üzerinde daha etkili olabilmesi için bir dizi çalışma yürütüyoruz. Sivil toplumu, yalnızca tüzel kişiliği olan kuruluşlarla sınırlandırmadan, kararlar ve kanaatler üzerinde etkisi olan sivil inisiyatifler, platformlar, girişimler gibi sivil alana katkıda bulunan enformal yapılarla birlikte ele alıyoruz. Bu doğrultuda, toplumsal, çevresel meseleler üzerine araştırmalar tasarlıyor ve ortaya çıkardığımız bilgilerin etkin çalışmalara ve politikalara zemin oluşturmasını amaçlıyoruz. Türkiye’de sivil toplumun ihtiyaçları, itibarı, kararlara katılımı gibi konularda ürettiğimiz bilgilerle, bu alanda programlar, projeler yürütüyoruz. Odağımıza sivil toplumu alarak, kamu yönetimi, siyaset ve özel sektör gibi karar mekanizmalarının dinamiklerini keşfediyor ve bu doğrultuda sivil toplumun kararlara etkin katılabilmesi için çeşitli modeller geliştiriyoruz.

2014-2016 yılları arasında gerçekleştirdiğimiz “Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Algı ve Yaklaşımlar”¹ ve “Verilerle Sivil Toplum Kuruluşları”² araştırmamızın çıktılarından yola çıkarak, sivil toplumun etkisinin nasıl artırılabilirine dair öneriler geliştirdik. Bu araştırmalarda hem kamu yöneticileri hem de yurttaşların, sivil

toplum kuruluşlarının karar alma mekanizmalarına katılımının demokrasi için ön koşul olduğuna inandığını ortaya koyduk. Ayrıca, yurttaşlar ve STK temsilcilerinin, STK’lar arasında iletişim, diyalog ve iş birliği eksikliğinin altını çizdiğini gördük. Türkiye’deki siyasal ve toplumsal kutuplaşma sivil toplum etkileşimlerine de büyük ölçüde yansdığı için STK’lar birbirlerini mesele odaklı algılamaktan ziyade daha konum odaklı olarak algılıyor. Bu da özellikle farklı kimlik ve kökenden gelen STK’ların bir araya gelmemesi, demokratik bir diyalog kurmaması ve dolayısıyla etkisizleşmesine sebep oluyor. Araştırmamızın çıktıları doğrultusunda bugüne kadar, sivil toplumun hem kendi içinde hem de diğer paydaşlarla olan diyalogunun zayıf olduğu tespitimizden yola çıkarak etkin bir diyalog ve müzakere ortamı yaratmak için bir dizi model geliştirdik ve diyalog etkinliği düzenledik. Bu çalışmalarda “konu bazlı diyalog” modelini uyguladık ve bu modellerle STK’ların, varoluşlarını ve ontolojilerini tartışmadan, Türkiye’nin öncelikli meselelerini tartışabildikleri ortamlar yaratmaya başladık. Türkiye’de sivil toplum olarak, kutuplaşmanın yansması olan bu tecrit sorunun üstesinden gelmek için geliştirdiğimiz Meydan³ buluşmalarıyla; Türkiye sivil toplumunun kutuplaşmaya verdiği katkı ile yüzleşmesini sağlayacak, diğerinden daha fazla

1 <https://yada.org.tr/yayinlar/sivil-toplum-kuruluslarina-yonelik-algi-ve-yaklasimlar/>

2 <https://yada.org.tr/yayinlar/verilerle-sivil-toplum-kuruluslari/>

3 <https://yada.org.tr/meydan/>

hak iddia etmeden ve diğerini kendine benzetmeye çalışmadan konuşabileceği, demokratik müzakere ortamları yaratmaya devam ediyoruz.

2020 yılında gerçekleştirdiğimiz “Diyalog Haritalama” araştırmasında farklı alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarıyla yaptığımız derinlemesine görüşmeler sonucu STK’ların diğer STK’ları nasıl algıladığı, kendi alanında çalışan diğer sivil aktörleri nasıl ve neye göre kümelediği ve sivil alanı tariflerken en yaygın kullandıkları tasnifleri analiz ederek diyalogun önündeki engeller ve diyalogu mümkün kılan etmenlere odaklandık. Araştırmada aynı şekilde, STK’ların kamu yönetimi, siyasi partiler ve özel sektörle olan ilişkilerini ve temaslarını inceleyerek sivil toplumun diğer paydaşlara olan mesafesini inceledik. Bu çalışmada gördük ki diyalog ve ilişki biçimlerinde hala belli dikotomiler olsa da geçmişe nazaran sivil toplum kendi içindeki farklılıklarla diyaloga daha açık. Bununla birlikte, sivil toplumun kamu yönetimi, özel sektör ve siyasi partilerle olan diyaloguna baktığımızda STK temsilcilerinin kendi faaliyet alanlarında yer alan diğer STK’ları doğrudan siyasi partilerle ilişkilendirmelerinin söylem düzeyinde oldukça düşük olduğunu gördük. Daha ziyade “hükümete yakın olmak”, “GONGO şeklinde çalışmak”, “yandaş olmak” üzerinden bir değerlendirme yapıldığını söylemek mümkün. Yanlılık çoğunlukla hükümete yakın olmakla özdeşleştirilse de benzer bir söylemin özel sektör ve fon kuruluşları ile yakınlıkla da ilişkilendirildiği görülüyor. Siyasi partiler ile diyalog genel anlamı ile STK’lar tarafından olumlu karşılanırken, iş birliği olumsuzlanıyor. Siyasi partiler ile diyalogda iki temel pratik görülüyor. İlki; doğrudan siyasi partilere yönelik çalışma. Örneğin siyasette kadın temsili artırmaya yönelik faaliyette bulunan bir kadın kuruluşu doğrudan siyasi partiler ile iletişim halinde oluyor ve bu iletişimi kendi kuruluş amacıyla örtüşen bir aktivite olarak nitelendiriyor. İkinci pratik ise; kuruluşun kendi pratiğini siyasetin gündemine sokmak için diyalogda kalma. Savunucu kuru-

luşlar, siyasi partiler ile belirli konulardaki politika yapım süreçlerini etkilemek amacıyla siyasi partilerle daha çok diyalog içinde olabiliyor.

Sivil toplumun kendi arasında ve diğer paydaşlarla olan diyalogunu ve bu bağlamda sivil toplumun etkisini artırma çalışmalarımıza devam ederken, bir yandan da Türkiye’de değişen karar mekanizmalarının da etkisiyle, sivil toplumun giderek artan ihtiyacı olan kararlara erişim meselesi üzerine düşünmeye başladık. Her ne kadar karar mekanizmaları değişse ve sivil topluma giderek kapalı hale gelse de sivil toplumun farklı aktörlerin kararlarını etkileme noktasında yeni yollara başvurabileceği kanaatindeyiz. Sivil toplumun siyasetin kararlarına, söylemlerine, eylem planlarına katkıda bulunabileceğini, böylece toplumsal, çevresel, ekonomik sorunların çözümünde rol alabileceğini düşünüyoruz. Buradan yola çıkarak, sivil toplum ve siyaset arasındaki diyalog, ilişki ve iş birliklerinin mevcut durumunu incelemek, bu alandaki boşlukları ve ihtiyaçları tespit etmek ve daha etkin bir sivil toplum-siyaset ilişkisinin inşasına katkıda bulunmak üzere bu çalışmayı gerçekleştirdik. **“Sivil Toplumun Karar Mekanizmaları ve Siyasetle İlişkisinin İncelenmesi”** çalışmamızın çıktılarını dikkate alarak, sivil toplumun siyasetin kararlarına, dolayısıyla yurttaşların kanaatlerine etki edebilen bir yapı olabilmesi için YADA Vakfı olarak Türkiye sivil toplumuna katkıda bulunmaya devam edeceğiz.

YADA Vakfı

4 <https://yada.org.tr/yayinlar/diyalog-haritalama-arastirmasi/>

2

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ & ÖRNEKLEM

Araştırma Yöntemi & Örneklem

Türkiye’de sivil toplum ve siyaset arasındaki diyalog, ilişki ve iş birliklerinin mevcut durumunu incelemek, bu alandaki boşlukları ve ihtiyaçları tespit etmek üzere yürüttüğümüz araştırmada nicel ve nitel araçların bir arada kullanıldığı bir metodoloji geliştirdik.

Türkiye’de sivil toplum ve siyaset arasındaki diyalog, ilişki ve iş birliklerinin mevcut durumunu incelemek, bu alandaki boşlukları ve ihtiyaçları tespit etmek üzere yürüttüğümüz araştırmada nicel ve nitel araçların bir arada kullanıldığı bir metodoloji geliştirdik. Araştırmayı üç evrede gerçekleştirdik: Masabaşı Çalışması, Derinlemesine Görüşmeler ve Çevrimiçi Anket uygulaması. Masabaşı çalışması kapsamında Türkiye’de sivil toplum ve siyaset ilişkilerini irdeleyen raporları ve çalışmaları inceledik. Bu konuda çok kısıtlı çalışmalar ve önemli bir boşluk olduğunu gördük.

Araştırmamızın diğer nitel evresinde ise sivil toplum temsilcileri, siyasetçiler (milletvekilleri, belediye başkanları, bakanlık temsilcileri), akademi ve medyadan kanaat önderleriyle toplam 50 yüz yüze ve çevrimiçi derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdik. Raporumuzun ana bulgularını ve tespitlerini bu görüşmeler sonucu elde ettik.

Araştırmamızın nicel evresinde ise 89 sivil toplum kuruluşunun katılımıyla çevrimiçi anket uygulaması gerçekleştirdik. Kurum ismi almadan yürüttüğümüz anket çalışmasından elde ettiğimiz çıktıları anonim olarak analize dahil ettik. Katılımcı kurumların %71,4’ü dernek ve %41,2’si Marmara Bölgesi’nde faaliyet gösteriyor. Araştırmamızın bu evresinden çıkan sonuçlar Türkiye temsili niteliği taşıyor, veriler ve bulgular üzerine ortaya çıkarılmış tespitler niteliksel yüz yüze görüşmeleri destekler nitelikte.

Nicel araştırmadaki katılımcıların çalışma alanlarını aşağıdaki şekilde kategorize ettik:

- ▶ Kadın ve LGBTİ+ çalışmaları = Toplumsal Cinsiyet (%14)
- ▶ Çevre ve Tarım = Çevre/Ekoloji (%11)
- ▶ Çocuk ve Gençlik (%15)
- ▶ Eğitim (%19)
- ▶ Yaşlılık/Yaşlı nüfus (%5)
- ▶ Sivil toplumu güçlendirme ve Kalkınma = Diğer (%12)
- ▶ Demokrasi, Hayvan Hakları, İnsan Hakları, Mülteci ve Engelli = Hak Savunuculuğu (%11)
- ▶ Kültür, Sanat ve Spor (%7)
- ▶ İnsani Yardımlaşma/Dayanışma ve Hemşeri (%7)

3

SİVİL TOPLUM VE SİYASET İLİŞKİSİNE DAİR: ARAŞTIRMA BİZE NE SÖYLÜYOR?

Sivil Toplum ve Siyaset İlişkisine Dair: Araştırma Bize Ne Söylüyor?

Araştırmanın nitel evresi kapsamında; sivil toplum, siyasi parti, kamu, akademi ve kanaat önderleriyle yapılan görüşmeler yer alıyor. Görüşmelerde genel itibariyle sivil toplum siyaset ilişkilerindeki mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerilerine odaklanıldı.

SİVİL TOPLUM VE SİYASET İLİŞKİSİNE DAİR

Araştırmanın nitel evresi kapsamında; sivil toplum, siyasi parti, kamu, akademi ve kanaat önderleriyle yapılan görüşmeler yer alıyor. Görüşmelerde genel itibariyle sivil toplum siyaset ilişkilerindeki mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerilerine odaklanıldı. Sivil toplum kuruluşlarının Türkiye'nin tüm coğrafi bölgelerinde faaliyet göstermesine rağmen, sivil toplumun siyaseti ne kadar tanıdığı, siyasetin sivil toplumdaki ne kadar beslendiği ve sivil toplumdaki gelen değerlendirmelere ne kadar açık olduğu konuları soru işaretleri oluşturuyor. YADA Vakfı olarak bu soruların cevabına ulaşmak için yaptığımız araştırmamızda; demokratikleşme, katılım ve kapsayıcılık noktasındaki durum ile sivil toplumun faaliyetlerini özgür bir şekilde yapabilmesi için elverişli ortamın tesisi, etkisinin nasıl artırabileceği değerlendirilen konu başlıkları arasında yer alıyor.

Siyaset de sivil alan gibi daraldı

Farklı görüşlerden katılımcılar, geldiğimiz noktada sivil alanın daraldığını, alanda çalışmanın giderek zorlaştığını dile getiriyor. Bu alan daralması sadece sivil toplum için geçerli değil siyasetin özellikle de muhalefet partileri açısından da alanın daraldığı yeni bir durum olarak karşımıza çıkıyor. Siyasi partiler de STK'lar gibi ifade ve

örgütlenme özgürlüğü açısından sorunlar yaşıyorlar, birçok ilde alanlara çıkamıyorlar. Yine davalarla veya hedef göstermelerle çevrelenmiş durumdadır. Başka bir deyişle, sivil toplum-siyaset diyalogu ve sivil toplumun karar mekanizmalarına etkisini odağına alan araştırma; kutuplaşma ve daralmanın sadece sivil alan için değil siyaset alanında da yaşandığını ortaya koyuyor. Yapılan görüşmelerde, ilişki ve diyalog noktasında ideolojik bariyer ve kaygıların aşılmasının önemine sıklıkla vurgu yapılırken; pratikte durumun böyle deneyimlenmediği ve haliyle etki kapasitesinin güçlü olmadığı anlaşılıyor.

Siyaset, kamu idaresi ve sivil toplum arasındaki kutuplaşma diyalogu engelliyor

Araştırmanın nitel evresi yapıldığı sıralarda insani yardım alanında çalışan bir sivil toplum kuruluşunun temsilcisinin muhalefet partilerinden birinin gençlik kolları başkanına yaptığı ziyarete iki taraftan da gelen tepkiler; Türkiye'de kutuplaşmanın zemini nasıl dönüştürdüğünü ve diyalogu güçleştirdiğini çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyordu. Siyasi ortamdan kaynaklanan sorunların yanı sıra, karşılıklı ön yargı, güvensizlik, kutuplaşma ve iletişim eksikliğinden kaynaklanan sorunlar var ve bunlar

sivil toplumun etki kapasitesini etkiliyor. Genel olarak her iki taraf da açıklıktan, kapsayıcılıktan, çoğulculuktan söz etse de pratikte böyle olmadığını, siyasi partilerin de kendilerine yakın STK'larla daha çok iletişime geçtiği ve STK'ların da politik olarak böyle davrandığı görülüyor.

Sivil toplumun saha uzmanlığının siyasete anlaşılır bir dille aktarılması bekleniyor

Siyasete etki noktasında, bağımsızlık ve eleştirelliğin altı çizilirken, etki gücünde ise sivil alanda uzmanlaşmanın, saha bilgisinin bilimsel verilerle ve anlaşılır bir şekilde ulaştırılmasının önemi vurgulanıyor. Hem sivil toplum hem de siyaset temsilcileri, genel olarak sivil toplumun sahaya olan bağının daha güçlü olduğu konusunda ortaklaşıyor. Ancak sivil toplumun mevcut çözümler alanında gerçeklikle bağının kopuk olduğunu, bu yönüyle de siyaseti etkilemekte zorlandığını dile getiriyorlar.

Bağımsız bir sivil toplumla şeffaf ilişkiler yürütülmeli

Geçmiş yıllardaki durumla bugün arasındaki bir değişim; STK'ların siyasi kurumlar ve politika süreçlerini kapsayan savunuculuk faaliyetleri konusunda bir genel kabulün oluşması. Yani savunuculuk faaliyetleri artık "siyasileşmek" olarak anılmadığı gibi; savunuculuk, toplumsal sorunların çözümünün gereği olarak görülüyor. Ama buradaki ilişki ve etkide "mesafelenme" ve "bağımsızlık", "eleştirelilik", "tarafsızlık" gibi kavramlar etik kodlar açısından sıklıkla vurgulanıyor. STK'ların bağımsızlıklarını gölgelemeden bu süreçlerde yer alması, ilişkilerin şeffaflığı vurgusu görüşmelerdeki değerlendirmelere yansıyor.

Sivil toplumun finansal olarak da bağımsızlaşması gerekiyor

Sivil toplumun mevcut sorunları arasında finansal bağımsızlık sıkça vurgulanıyor. Bunun için de vergi indirimleri, kamu yararı meselesi, kamu fonlarının eşit dağıtılabile-

ceği eşitlikçi bir sistem kurulması da talep edilebilir ve uygulanabilir çözüm önerileri olarak dile getiriliyor.

Türkiye yönetim sistemi kapsayıcı ve çoğulcu bir yapıya dönüşmeli

Türkiye'nin sivil toplum siyaset ilişkisi tecrübesinde muhalefet partilerinin STK'larla diyaloga daha sıcak bakması şeklindeki temayülün bugün de aynı şekilde deneyimlendiği; iktidarın giderek görüştüğü STK'ları tek tipleştirirken, muhalefet partilerinin daha çoğulcu ve kapsayıcı bir diyalog trendinde olduğu belirtiliyor. Tüm daralan alan ve kamunun kapsayıcılık yaklaşımındaki sorunlara rağmen, STK'ların yasama süreçlerinde etkin olmasının önemi iki taraf açısından da vurgulanıyor.

Demokratikleşme, gerçek anlamda katılıma açık bir sistem için özgürlükçü bir ortamın, insan haklarını esas alan bir bakışın gerekliliği yani sistemlerin tek başına katılımı, kapsayıcılığı, çoğulculuğu sağlamayacağı da diğer bir vurgu noktası. Sistem tartışmalarının mevcut bir çözümden öte bir konsensüs ve topluma da sirayet edecek bir birlikte yaşama modeli kurgusuna geçebilirse etkili olacağı görülüyor.

4

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM VE SİYASET İLİŞKİSİ

Türkiye’de Sivil Toplum ve Siyaset İlişkisi

Türkiye tarihinde sivil toplum kuruluşları devlet ile iş birliği oluşturmakta hep zorlansa da yaşanan yakın zamanlı olaylara bakıldığı zaman, sivil toplum kuruluşları ile hükümetin ve karar vericilerin ortak noktalarda buluşmasının daha zorlu bir hal almaya başladığı söylenebilir. YADA Vakfı’nın 2020 yılında yürüttüğü Diyalog İzleme Araştırması⁵ sonuçlarına göre; Cumhurbaşkanlığı Sistemi Anayasa Değişikliğinin, sivil toplum kuruluşlarının karar vericilere erişimini sınırlandırdığı ifade ediliyor, böylece diyalog ve iş birliği söylemsel düzeyde kalıyor. Siyasetin, sivil toplumu konumlandığı nokta gittikçe tanımsız bir hal almaya başlıyor ya da “gönüllü çalışmalar” tanımından öteye gidemiyor. Sivil toplum kuruluşlarıyla bilgi ve deneyim paylaşılması sınırlı seviyede tutuluyor, sivil toplum kuruluşlarının istediği eşit ilişkinin tam tersine hiyerarşik yapılanma artıyor. Bu durumda, toplum tarafından değerli bulunan sivil toplum kuruluşları, sistemli olmayan iş birlikleri ile genel olarak düşük yoğunluklu etkiye yol açıyor.

Öyle ki, yakın tarihte yaşanan Olağanüstü Hal kapsamında yürürlüğe giren Kanun Hükmünde Kararnameler ile

birlikte sivil toplum kuruluşlarında kapanmalar yaşanıyor, kurucuları yargılanıyor, bazıları hapis cezasına çarptırılıyor, bazılarının da davası sürüyor.⁶ Sivil alan, medya ve ifade özgürlüğü kısıtlandıkça sivil toplum için yeni gündemler ortaya çıkıyor. Sivil toplum, Türkiye’nin meseleleri için politikalar üretmeye çalışıyor, sesini duyurmanın farklı yollarını arıyor. Katılımcı demokrasi ortamının olmaması noktasında halk, sivil topluma her zamankinden daha çok ihtiyaç duyuyor. Bu noktada, sivil toplum kuruluşları toplumun farklı kesimlerindeki insanları da kapsamaya başlayıp belli bir bilinç ile bütüncül yaklaşıyor, çalışma alanlarını genişletiyor. Her ne kadar kendilerinden farklı kesimleri kapsama konusunda yetersizlikleri bulunsun da çalışmalarına devam ediyor.

Aslında, siyaset ve sivil toplum için gerekli olan durum; sivil toplumu siyasi sürecin bir parçası olarak görmek, hiyerarşik yapılardan ziyade eşit yapılar kurmak ve şeffaf bir süreç yaratmak olarak tanımlanabilir.⁷

5 <https://yada.org.tr/yayinlar/diyalog-izleme-arastirmasi/>

6 Savunmasız Yargı, Hafıza Merkezi, <https://hakikatadalethafiza.org/wp-content/uploads/2021/08/Savunmasiz-Yargi.pdf>

7 Sivil Toplum ve Siyaset İlişkilerine Bakış, Sivil Sayfalar/Friedrich Eberto Stiftung, Nisan 2021

<https://www.sivilsayfalar.org/wp-content/uploads/2021/04/rapor-Siyaset-ve-Sivil-Toplum-Turkce.pdf>

Türkiye tarihinde sivil toplum kuruluşları devlet ile iş birliği oluşturmakta hep zorlansa da yaşanan yakın zamanlı olaylara bakıldığı zaman, sivil toplum kuruluşları ile hükümetin ve karar vericilerin ortak noktalarda buluşmasının daha zorlu bir hal almaya başladığı söylenebilir.

Siyasetin Sivil Toplum Algısı

Siyaset ve sivil toplum birbirini yeterince tanıtmıyor

Siyasi aktörler, sivil toplumu ve işlevini tanımlarken kendilerinin bugüne kadar ilişki kurduğu kurumlar veya görünür olan yapılar üzerinden bir değerlendirme yapma eğilimindedir. Yapılan görüşmeler, siyasi aktörlerin sivil toplumu yeterince tanımadığını da gösteriyor. Buradaki birbirini yeterince tanımama halinin sebeplerine bakıldığında hem sivil toplumun hem de siyasetin kendi dinamiklerine göre meşru zeminler ve diskurlar oluşturduğu söylenebilir. Siyaset, sivil toplumu yalnızca talep eden taraf olarak görme eğiliminde. Bu da siyasilerin sivil topluma karşı mesafelenmesine sebep oluyor. Öte yandan, siyasi aktörlerin en çok iletişimde olduğu sivil toplum yapılarının hemşeri dernekleri, meslek odaları ve sendikalar olduğu görülüyor. Dolayısıyla kurdukları diyalogu ya seçmenle kurdukları bir biçimde kuruyorlar ya da belli başlı çatışma alanlarında bir araya gelerek kuruyorlar. Sivil toplum kuruluşları da siyasilerle iletişime geçtiğinde siyasete angaje görünmekten çekiniyor ve tüm partilerle eşit düzeyde diyalog kurmaya çalışıyor. STK'lar her zaman tüm siyasi partilerle iletişime geçemedikleri için bu durum da sivil toplumun siyaseti tanımasının ve sivil toplumun siyasetin kararlarını etkilemesinin önünde engel oluşturuyor.

Türkiye'de siyasi olgulara göre savrulmuş bir sivil toplum yapısı var

Sivil toplumun, bir ülkenin gelişiminde ve demokrasinin tesisinde çok önemli olduğu konusunda tüm siyasi aktörler hemfikir. STK'ların belirli alanlarda baskılar kurarak, etkin işler yapılmasına bir arka plan oluşturduğu düşünülüyor. Ancak Türkiye'de geçmişten bugüne bir

Siyasi aktörler, sivil toplumu ve işlevini tanımlarken kendilerinin bugüne kadar ilişki kurduğu kurumlar veya görünür olan yapılar üzerinden bir değerlendirme yapma eğilimindedir.

STK'nın kararlarda etkili olabilmesinin, kimi temsil ettiği ne ve devlete ne kadar yakın görüşte olup olmadığına bağlı olduğu ifade ediliyor. Bu görüşü dile getiren siyasiler, Türkiye'de siyasi konjonktürün sivil toplum örgütlerini yönlendirdiği hatta değiştirdiğini, bu noktada sivil toplumun siyasi olgulara göre savrulmuş bir yapısının olduğunu ve temellenmemiş olduğunu belirtiyor. Türkiye'de insanların hali hazırda güce yakın olma çabası içinde olduğu, korunmak için gücün imkânlarından menfaat elde etme kültüründe olduğu, bunun da sivil toplumda aynı şekilde işlediği ve sivil toplumun zayıflığının bir boyutu olduğu düşünülüyor.

Sivil toplum, siyasi gücü elinde bulunduranları meşrulaştırma aracına dönüşüyor

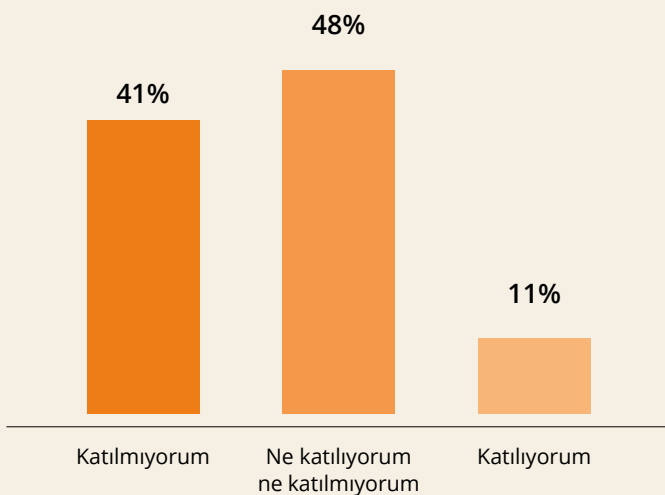
Siyasi aktörlerin bir kısmı, sivil toplumu halkın ihtiyaçları, insani yardım, hukuki yardımlar gibi alanlarda kamunun göremediğini gören bir yapı olarak tanımlıyor. Bu doğrultuda, sivil toplumun önemli işlevlerinden birinin kamunun denetleme ve düzenleme sürecine katkıda bulunmak olduğu düşünülüyor. Bu noktada dikkat çekilen konu ise sivil toplumun bağımsızlığı oluyor. Sivil toplumun, bunları yaparken gerçekten bir sivil yapı olarak hareket etmesi, kamunun imkanlarından istifade etmemesi

yani kamu yönetim erkini elinde bulunduranlarla bir şekilde bir bağının olmaması gerekliliği üzerine duruluyor. Sivil toplumu bu doğrultuda tanımlayan siyasi aktörler, bugün sivil toplumda en büyük problemin bazı sivil toplum kuruluşlarının bazı küçük zümrelerin eline düşmüş olması ve kamudan yüklü imkanlar alarak aslında sivil toplum hürriyetini kaybederek yarı kamuya dönüşmüş olması olduğunu düşünüyor. Bir başka deyişle, bu görüşteki siyasiler, bugün Türkiye sivil toplumunu elinde bulunduran dar bir zümrenin kamu imkanlarıyla ayakta kaldığını ve siyasi erki meşrulaştırma aracına dönüştüğünü ifade ediyor. Türkiye’de siyaset gücünü elinde bulunduran kişilerin ve yapıların böylece bu kapsama giren sivil toplum yapısına da müdahil olabildiği ve sivil toplumu kontrol edebildiği düşünülüyor.

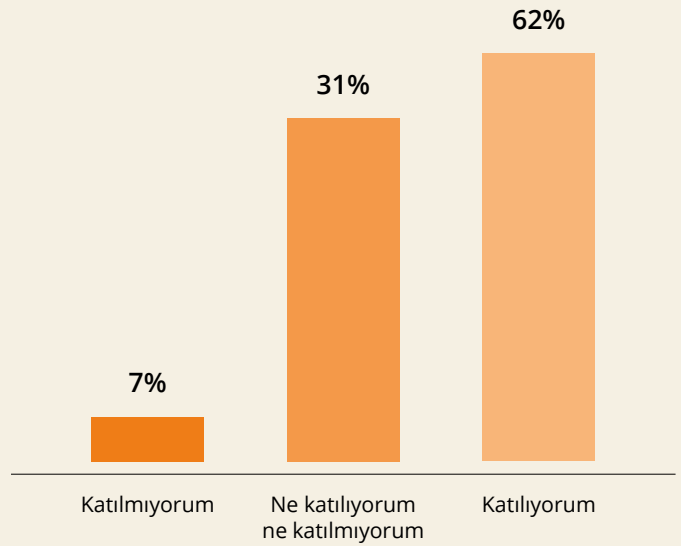
Siyasetin sivil toplum üzerindeki etkisi daha fazla

Sivil toplumun siyaset üzerindeki etkisinden bahsederken, siyasetin sivil toplum üzerinde daha etkili olduğu düşünülüyor. Derinlemesine görüşmelerde öne çıkan bu tespiti, ankete katılan STK’ların sivil toplumun siyaseti etkileme kapasitesi değerlendirmelerinde de görmek mümkün. Ankete katılan STK’ların %41’i sivil toplumun siyaseti etkileyebilecek kapasiteye sahip olmadığını düşünüyor.

Grafik 1. STK’ların “Sivil toplum siyasi partileri etkileyebilecek kapasiteye sahip” ifadesine katılma oranları

Grafik 2. STK’ların “Sivil toplum siyasi partileri etkilemeli” ifadesine katılım oranları

Bununla birlikte, ankete katılan STK’ların %62’si sivil toplumun siyasi partileri etkilemesi gerektiğini düşünüyor. Yani, ortak görüş sivil toplumun siyasi partileri etkilemesi gerektiği yönünde. Sivil toplum tarafından paylaşılan bu görüş, ortaya çıkabilecek olası iş birlikleri ve siyasi partilerin sivil toplumu tanıması açısından avantaj sağlayabilecek durumda.

Gerek milletvekilleri gerek siyasi parti yöneticileri sivil toplumu tanımlarken aslında daha çok seçmen olarak gördükleri grupların oluşturdukları yapılardan bahsediyor. Örneğin, hemşeri dernekleri siyasilerin sivil toplum bağlamında en çok iletişimde olduğu kurumlar arasında yer alıyor. Bu noktada da hemşeri derneklerinin yerel sorunları siyasete taşınmasından ziyade, siyasette bir kariyer edinme hedefiyle siyasilerle iletişimde kaldığı belirtiliyor. Siyasiler de hemşeri derneklerinin hedef gruplarını birer seçmen olarak görüyor, sivil toplumla ilişkilerini bu sınırlarda kuruyor. Bu durumda hemşeri dernekleri, meslek odaları gibi sivil yapıların üzerinde siyasetin etkisi olduğunu söylemek mümkün.

Bununla birlikte, sivil toplumda finansal modellerin oturmaması ve sivil toplum mevzuatındaki belirsizliklerin, sivil toplumun siyasete angaje olmasına yol açtığı belirtiliyor.

Bunun da sivil toplum alanının daha herkesi kucaklayan ya da herkese herkesin derdine ortak olan bir sivil toplum değil de sadece kendi mahallesi için çalışan kuruluşlar olmasına sebep olduğu düşünülüyor. Değişen siyasi koşulların sivil toplumun değerlerini de etkilediği ifade ediliyor. Böylece, sivil toplumun bir bakıma siyasetin alt organına dönüştüğü, bunun da sivil toplumun amacına hizmet etmediği belirtiliyor. Kısa veya uzun vadeli siyasetin yarattığı bu tür dalgalanmalar sebebiyle sivil toplum alanının da darbe yediği çünkü her seferinde STK'ların sil baştan bütün değerleri yeniden tanımlanmak zorunda kaldığı görülüyor.

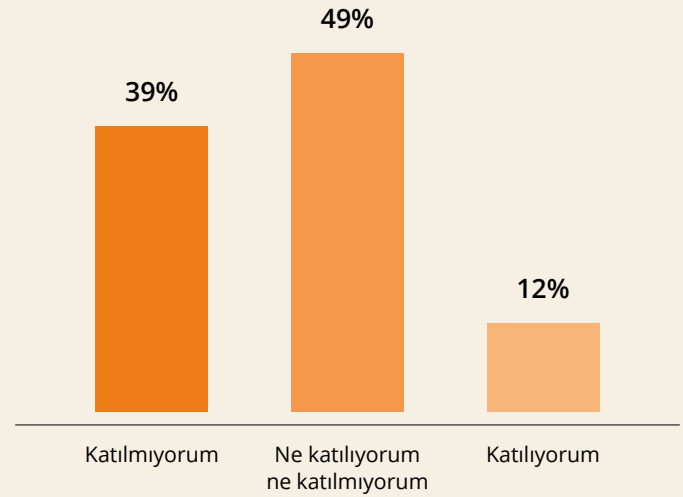
Sivil toplumun kendi arasındaki kutuplaşma da artıyor

2014-2015 yılları arasında sivil toplumda farkı kesimlerin birbiriyle konuştuğu bir zemin olduğu, anayasa süreçlerinin bu duruma önemli bir kolaylaştırıcı etkisi olduğu düşünülüyor. Bu yıllarda, etkin bir diyalog zemininin olduğu ancak sonrasında sivil toplum kuruluşları arasındaki kutuplaşmanın arttığı belirtiliyor. Referandum dönemi sivil toplumun siyasete baskı yapabildiği başarılı bir dönem olarak tanımlanıyor. O dönem başlayan diyalog zeminlerinin ve kurulan ağların zaman içerisinde yok olması, sivil toplumun işlevinin de zamanla yok olmasının bir göstergesi olarak tanımlanıyor. Bu dönemden sonra sivil toplumun çok büyük bir kayba uğradığı düşünülüyor. Burada özellikle sivil toplumun farklılıkları bir araya getirmesi ve birbirine benzemeyenleri buluşturması becerisine dikkat çekiliyor. Siyasete veya devlet otoritelerine fikirlerini rahatça aktarabilecek, farklılıkların görüşlerini karar vericilere iletebilecek bir sivil toplumun yeniden inşasının önemli olduğu vurgulanıyor.

STK temsilcileri de sivil toplumu tanımlarken, farklı kesimlerin, farklı kimliklerin sivil alanda buluşarak ortak değerler üretmesinin bir toplumun en önemli özerk mekanizmalarından biri olduğunu savunuyor. Bu işlevin ancak demokratik bir toplumda var olabileceği görüşü hâkim. Türkiye'deki durumda siyasetin hükümrancılığının

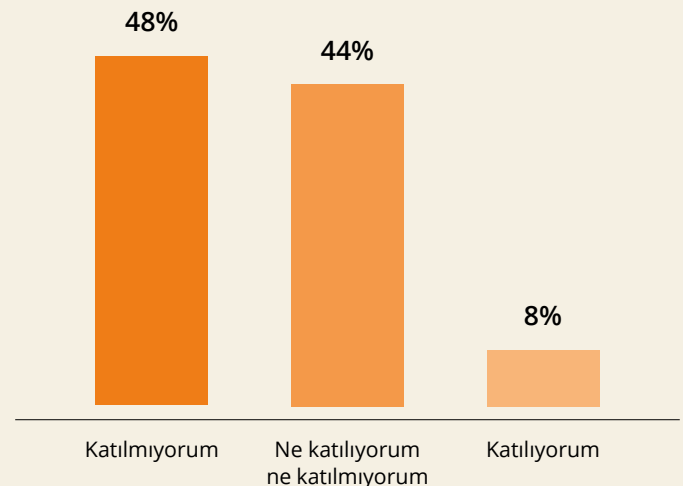
bu mekanizmalarının oluşmasını engellediği düşünülüyor. Artan kutuplaşma, olağan zamanlarda gündeme gelmese de siyasetin marjinalleştiği dönemlerde kendini daha çok belli ediyor. Sivil toplumun kendi içinde kutuplaştığını düşünenler, sivil toplum çalışmalarının politize edilmiş olduğunu da ifade ediyor.

Grafik 3. STK'ların "Sivil toplumun birbiriyle diyalogu güçlü" ifadesine katılma oranları

Ankete katılan STK'lar sivil toplumun kendi içindeki diyalogu ve ilişkisini değerlendirdiğinde de benzer bir tablo karşımıza çıkıyor. Buna göre, STK'ların %39'u sivil toplumun kendi arasındaki diyalogunun güçlü olmadığını belirtirken, %48'i ilişkilerin de güçlü olmadığını düşünüyor.

Grafik 4. STK'ların "Sivil toplumun birbiriyle ilişkisi güçlü" ifadesine katılma oranları

Sivil toplum kaynak yaratma konusunda daha kırılğan hale geldi

Sivil toplumun kendi kaynaklarını yaratma konusunda her zaman kırılğan olduğu, bunun da gittikçe arttığı düşünülüyor. Kaynak yaratmada daha kırılğan hale gelen STK'ların bir kısmının da devlet kaynaklarına kolaylıkla erişebilmesi eleştiriliyor. Bu tür STK'ların daha hiyerarşik bir yapıda olduğu, kaynaklarını faaliyetlerinden ziyade kişisel yaşamlarına aktardıklarının altı çiziliyor. Bununla birlikte, kendi kaynaklarını yaratamayan yapıların proje hibeleri almaya çalışırken, işlevlerini de tam olarak yerine getiremediği düşünülüyor. Yani sivil toplumun genelinin proje varsa kendini döndürebilen proje yoksa kendini döndüremeyen yapılardan oluştuğu belirtiliyor. Öte yandan, sivil toplumda etkin bir insan kaynağı sermayesi olduğu da kabul ediliyor.

Sivil toplum kuruluşları da buna paralel olarak STK'ların finansal sürdürülebilirliğinin hem yöneticilerin hem de kurumların kendileri için çok önemli olduğunu ifade ediyor. Türkiye'de şu anda en büyük sorunlardan birinin sivil toplumun finansal sürdürülebilirliği olduğu sıklıkla dile getiriliyor. Finansal kaynakların yetersizliğinin, sivil toplumun etkin çalışması önündeki önemli engellerden biri olduğu görülüyor.

STK'ların daha etkin çalışmalar yapabilmesi için devlet teşviklerine ihtiyaç var

Sivil toplumun finansal sürdürülebilirliği konusunda yaşadığı zorluklar tüm paydaşlar tarafından dile getiriliyor. STK'ların kendi kaynaklarını yaratabilmesinin yanı sıra sivil topluma yönelik devlet teşviklerine de ihtiyaç olduğu belirtiliyor. Devlet teşviklerinin de son derece rasyonel esaslara dayanması gerektiğinin de altı çiziliyor. Devletin sivil toplumu finansal olarak eşit koşullarda ve adil bir biçimde desteklemesi ihtiyacı konusunda herkes hemfikir. Bir kuruluş neyi savunursa savunsun, konusundan bağımsız olarak desteklenebileceği taktirde STK'ların kendini sürdürülebileceği belirtiliyor. Bu tür teşviklerin mutla-

ka bağımsız bir denetim kurulu tarafından denetlenmesi gerektiği de vurgulanıyor.

STK'lar finansal zorlukların da etkisiyle gönüllülük esasına dayalı istihdama yöneliyor. Profesyonel çalışanların az olmasının da sivil toplumun etki gücünü azalttığı görüşleri paylaşıyor. STK'lara yönelik istihdam teşvikleri verilebileceği gibi vergi muafiyetleri, sigorta prim destekleri veya vergi indirimleri gibi uygulamalar da STK'ların finansal anlamda sürdürülebilir olması için paylaşılan önerilenler arasında yer alıyor.

Sivil toplumun kendisi de STK'ların içe kapanma halini eleştiriyor

Siyasilerin bir kısmı, sivil toplumun içe kapanık bir yapıda olduğunu ifade ediyor. Bu durum STK'ların kendileri tarafından da sivil topluma yönelik eleştiriler arasında yer alıyor. Sivil toplumun uzun süre en büyük sorunlarından birinin aslında akademi gibi çok kendi içinde kapalı kalması, yankı odalarında kalması durumu olduğu belirtiliyor. Sivil toplumun çok güzel işler yaptığı ancak bunları yeterince duyuramadığı dile getiriliyor. Sivil toplumun yaptığı işleri yaygınlaştıramamasının önemli bir sorun olduğunun altı çiziliyor. Her ne kadar Türkiye'de basın özgürlüğünün olmadığı düşünülse de sivil toplumun kendi çalışmalarını duyurabileceği, yaygınlaştıracabileceği kanallar olduğu ifade ediliyor. STK'ların sosyal medya da dahil olmak üzere bu kanalları etkin kullanmasına ihtiyaç olduğu görüşü hâkim.

Sivil toplum da siyaset gibi bir erkekler dünyasından oluşuyor ve birbiriyle rekabet ediyor

Sivil toplumun, tıpkı siyaset gibi bir erkekler dünyası olduğu ve birbiriyle rekabet ettiğini düşünenler de var. Bu yorum aslında siyasetle iletişime geçen sivil toplum aktörlerinin daha çok erkek olmasından da kaynaklanıyor. Öte yandan, bazı sivil toplum önderlerinin de tıpkı siya-

siler gibi belli bir konumda kalma, kurumunun liderliğini bırakmama gibi özellikleri olduğu görülüyor. Buradan hareketle, siyasetteki rekabeti oluşturan erkekler dünyasının sivil toplumda da yansımaları olduğu düşünülüyor. Bu durum da sivil toplumun çoğulcu ve eşitlikçi bir yapıdan uzakta kalmasına sebep oluyor.

Bu doğrultuda, sivil toplumun birbiriyle uzlaşmasının önündeki en büyük engellerden birinin de STK'ların yöneticileri olduğu düşünülüyor. STK yöneticilerinin üzerine çalıştıkları meselelerden ziyade kendilerini ön plana çıkarma hedefleri olduğu, başarının kişilere mal olmasının daha çok önemsendiği, bunun da sivil toplumun bir araya gelme ve birlikte hareket etmesi üzerinde çok olumsuz etkiler yarattığı düşünülüyor.

Sivil Toplumun Siyaset Algısı

Siyaset artık toplumsal bir hareket oluşturamıyor

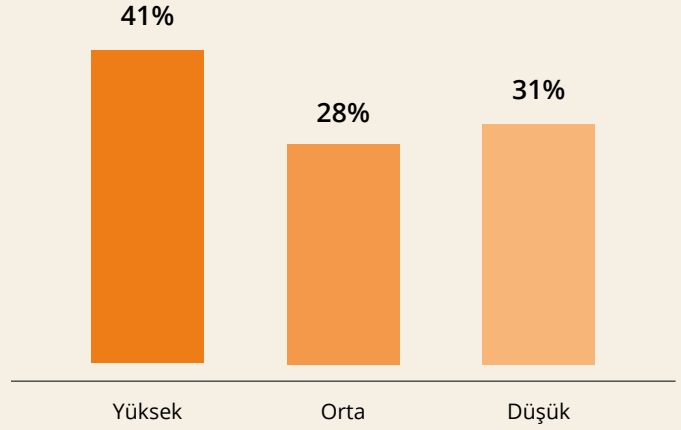
Sivil toplum temsilcileri ve kanaat önderleri siyaseti yurttaşlar arası diyalogu sağlamak için bir araç olarak tanımlıyor. Siyasetin idealde; insanı önceleyen, insanlar arasındaki bağlantıyı kuran, onların kamusal alanda birbirleriyle uyum içinde yaşayabilme, uzlaşma içinde yaşayabilme, refah içinde yaşayabilmelerini sağlayabilmeleri için ve birtakım demokratik ideallerin, hakların korunabilmesi için aslında bir araç olması gerektiği düşünülüyor. Başka bir deyişle ideal siyaset, insanların bir arada yaşadığı an itibarıyla belli sorunlarını çözebilmek, gündelik hayatlarını yürütebilmek ve insanca yaşayabilmek için ihtiyaç duydukları araçların tümü olarak tarif ediliyor. Bugün Türkiye'de böyle bir siyasi yapının olmadığı ve siyaset yapılış şekillerine bakıldığında her bir partinin diğerinin bir replikası olduğu ifade ediliyor. Bu bağlamda, yüz yüze görüşmelerde Türkiye'de siyasetin artık bir şey üretmediği ve toplumsal bir hareket oluşturamadığı eleştirisi yapılıyor.

Bununla birlikte, çevrimiçi ankette STK'ların Türkiye'deki iktidar ve muhalefet partilerinin etkilerini değerlendirdikleri sonuçlara göre; katılımcılar iktidar partisinin toplumsal etki kapasitesinin yüksek, muhalefet partilerinin etkisinin düşük olduğunu belirtiyor. Katılımcıların %41'i iktidar partilerinin etkisinin yüksek olduğunu düşünürken, yalnızca %8'i muhalefet partilerinin toplumsal etkisinin yüksek olduğunu belirtiyor.

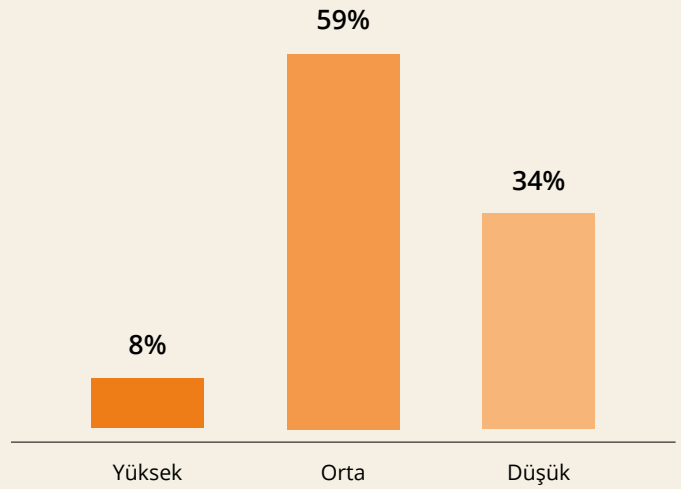
Türkiye'de siyasette gelişmeler olsa da siyasi kanalların tıkanıdığı konusunda mutabakat var

Siyasetin cumhuriyetin kurulduğundan bugüne kimlikler üzerine kurulduğu, bunun da her zaman kutuplaşma iklimini artırdığı düşünülüyor. Dolayısıyla bu kimlik siyaseti

Grafik 5. STK'ların iktidar partisinin/ittifakının toplumsal etki kapasitesini değerlendirmesi

Grafik 6. STK'ların muhalefet partilerinin toplumsal etki kapasitesini değerlendirmesi

kimliklere bölünmüş bir siyaset ortamı yaratıyor. Bu da gerçekçi siyaseti imkânsızlaştırıyor ya da zorlaştırıyor. Türkiye'de siyaset kimlikler üzerinden yürütüldüğü için bu kimlik siyasetinin adalet sorununu da beraberinde getirdiği belirtiliyor. Bununla birlikte, bazı sivil toplum temsilcileri, siyasi aktörleri değerlendirirken bazı parti liderlerinin eski dili ile bugünkü dili arasında olumlu bir mesafe oluşmaya başladığını düşünüyor. Yeni siyasi par-

tilerin muhafazakâr olanlarının daha özgürlükçü değerlerle yeniden yapılandırmaya çalıştığı ifade ediliyor. Yine de bu noktada, siyasetin ana denkleminin şahıslar merkezli, popülizm merkezli olması eleştiriliyor.

Çoğunluk, Türkiye’de hatta dünyada siyasi kanalların tıkanacağı konusunda hemfikir. Sivil toplumun, aydınların, kanaat önderlerinin bu tıkanmayı gidermede rolü olabileceği de düşünülüyor. Bu doğrultuda, öncelikle yurttaki umutsuzluk halinin giderilmesi üzerine çalışılması öneriliyor.

İdeal siyaset: devlet, sivil toplum, özel sektör ve halk arasındaki köprüdür

Sivil toplum temsilcilerinin ideal bir siyaset nasıl olur konusunda ortaya koyduğu bazı tanımlar var. Siyaseti tanımlarken önce ideal bir devlet tanımı yapıldığı görülüyor. İdealde, devletin sivil toplum, özel sektör ve halkın kendisinden oluştuğu bir yapı olması gerektiği vurgulanıyor. Siyaset ise tüm bu paydaşlar arasındaki ilişkinin sağlıklı bir şekilde yürüebilmesi için olması gereken mekanizma olarak tanımlanıyor. Başka bir deyişle, ideal siyaset her türlü kurumun, halkın, özel sektörün haklarını koruyan, sivil toplumun bağımsızlığını sağlayan bir yapı olarak görülüyor. Bu noktada, Türkiye’deki mevcut siyasetin en büyük sorunlarından birinin, hükümetler değiştikçe siyasetin de ideolojik olarak onun ekseninde şekillenmesi olarak tarif ediliyor.

Sivil toplum, siyasette genç ve kadın temsiliyeti olmamasını eleştiriyor

Siyasetin Türkiye’de birçok farklı açıdan tıkanığının altı çiziliyor. Sivil toplum tarafından eleştirilen noktalardan biri de siyasette kadın ve gençlerin yeterince görünür olmaması, temsiliyeti ve katılımı olmaması. Partilere katılan gençler veya kadınlara ise sınırlı ve kontrollü bir alan sağlandığı belirtiliyor. Parti yöneticilerinin, genç ve kadınlara dönüştürücü bir rol vermediği, zaten kendileri gibi düşünenleri ancak partilere dahil ettiği ifade edili-

Siyasetin cumhuriyetin kurulduğundan bugüne kimlikler üzerine kurulduğu, bunun da her zaman kutuplaşma iklimini artırdığı düşünülüyor.

yor. Türkiye’de mevcut siyasi kadroların 70’li 80’li yılların geleneklerini taşıdıkları, dönüştürücü ve ilerici bir siyaset anlayışını uygulamadıkları, bunun da siyasetteki kanalların tıkanıklığının bir göstergesi olduğu vurgulanıyor. Eski jenerasyondan olan mevcut siyasi liderlerin kurdukları polemikçi dil de bu anlamda eleştiriliyor.

Siyaset, tam zamanlı bir iş olmaktan çıkarılmalı

Özellikle Avrupa ile kıyaslandığında iş gücü sahibi genç profesyonellerin Türkiye’de siyaset içerisinde bulunamaması bir tıkanıklık olarak görülüyor. Bu doğrultuda, siyasetin Türkiye’de tam zamanlı bir iş olması, dolayısıyla bir noktada zenginlerin ve emeklilerin işi olarak kodlanmasına sebep olması yine eleştirilen konular arasında. Bunun da Türkiye’de siyasetin dar bir tabanda yapılmasını sağladığı düşünülüyor. Siyasetin, siyasi partilerin tabanları tarafından finanse edilmesi de yine siyasi aktörlerin zenginlerden oluşmasına bir sebep olarak gösteriliyor.

Sivil Toplum ve Siyaset İlişkisindeki Mevcut Durum

Sivil toplum ve siyaset ilişkileri değerlendirildiğinde, en büyük problemin karşılıklı ön yargı olduğu görülüyor. Bu da etkin bir ilişkiyi mümkün kılmıyor. Kurulan ilişkiler de karşılıklı tanışıklık veya dünya görüşü yakınlığına göre olduğu için siyasetin karşılaştığı sivil toplum dünyası, siyaset dünyasında siyasi çıkarlara göre hareket eden bir sivil toplum algısı yaratıyor.

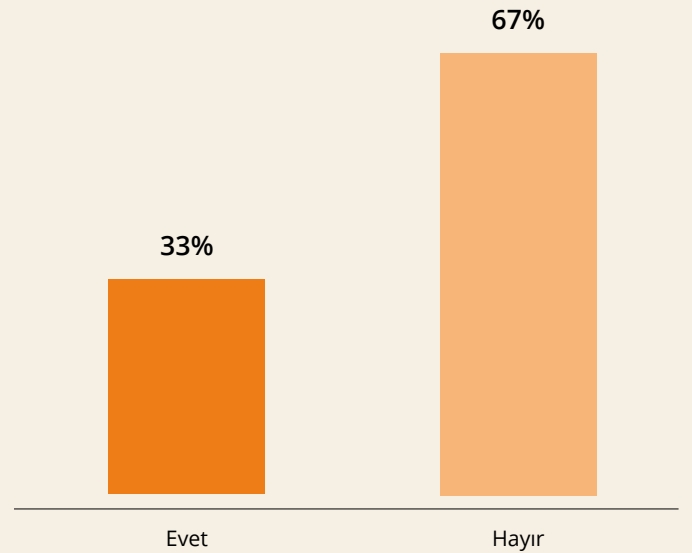
Sivil toplum ve siyaset arasında karşılıklı bir ön yargı var

Sivil toplum ve siyaset ilişkileri değerlendirildiğinde, en büyük problemin karşılıklı ön yargı olduğu görülüyor. Bu da etkin bir ilişkiyi mümkün kılmıyor. Kurulan ilişkiler de karşılıklı tanışıklık veya dünya görüşü yakınlığına göre olduğu için siyasetin karşılaştığı sivil toplum dünyası, siyaset dünyasında siyasi çıkarlara göre hareket eden bir sivil toplum algısı yaratıyor. Sivil toplumun siyasete yaklaşmasında bir sorun görmeyen paydaşlar, sivil toplumun siyasi argümanlarla siyasete yaklaşmasının karşılıklı bir ön yargı oluşturduğu kanaatinde. Burada da yine sivil toplumun herhangi bir siyasi partiyle iletişime geçtiğinde dünya görüşünden ziyade uzmanlığını ortaya koyması gerektiği konusuna vurgu yapılıyor.

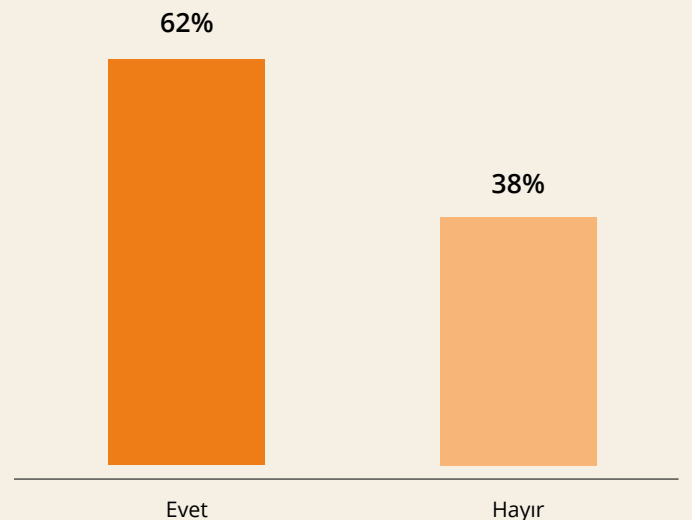
Ankete katılan STK'ların %33'ü siyasi partilerle doğrudan ya da dolaylı olarak çalıştığını belirtiyor. Başka bir deyişle, %67 gibi büyük bir oranla STK'lar siyasi partilerle çalışmıyor.

Öte yandan, STK'ların %62'si siyasi partilerle kurulabilecek bir iş birliğine sıcak baktığını ifade ediyor. Dolayısıyla hem niteliksel yüz yüze görüşmeler hem de sivil topluma yönelik yapılan anket sonuçlarına göre sivil toplumun siyasetle iş birliğine açık olduğu söylenebilir. Burada önemli bir fırsat var ve karşılıklı ön yargılar giderildiğinde sivil toplum ve siyaset arasında etkin bir iletişim, ilişki kurulabileceği görülüyor.

Grafik 7. STK'ların siyasi partilerle doğrudan ya da dolaylı olarak çalışma durumu

Grafik 8. STK'ların siyasi partilerle kurulabilecek bir iş birliğine sıcak bakma durumu

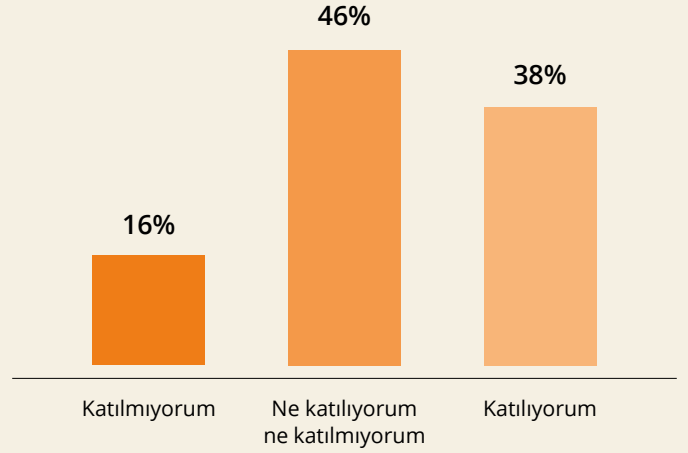
İdeal sivil toplum ve siyaset ilişkisinde siyaset sivil toplumdaki beslenmeli

Demokratik bir ülkede idealde sivil toplumun siyaseti besleyen, yönlendiren, toplumun temel sorunlarını siyaset mekanizmaları aracılığıyla çözüme ulaştırmaya çalışan kurumlar olması gerektiği savunuluyor. Bu noktada, sivil toplum ve siyasetin birbirinden ayrılmaz mekanizmalar olduğunu da unutmamak gerekiyor. Siyasetin toplumun talepleri doğrultusunda yapılması gerektiği, ancak siyasetin bu anlamda sivil toplumla etkin bir ilişki kurmadığı bazı siyasetçiler tarafından da eleştiriliyor.

Ankete katılan STK'ların %38'i siyasetin sivil toplumdaki beslenmediğini düşünüyor. STK'ların yalnızca %16'sı bu ifadeye katılmıyor.

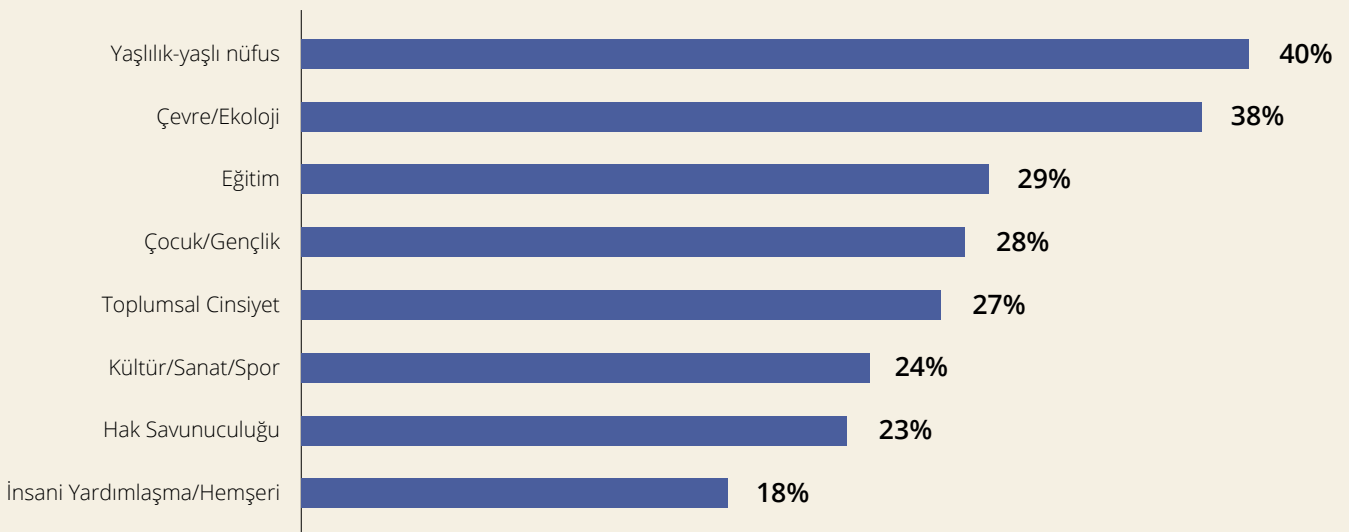
Bu ifadeye katılma oranlarına tematik bazda baktığımızda ise ankete katılan STK'lardan siyasetin sivil toplumdaki beslenmediğini en çok düşünen kuruluşların yaşlılık-yaşlı nüfus ve çevre-ekoloji alanında çalışan kurumlar olduğu görülüyor.

Grafik 9. STK'ların "Siyaset sivil toplumdaki beslenmiyor, onun sesine pek kulak vermiyor" ifadesine katılma oranları

Bununla birlikte, siyasetin sivil toplumla arasına kendi siyasi görüşünden etkilenmesini engelleyecek duvarlar örmesi gerektiği de vurgulanıyor. Bir yandan da siyasetin sivil toplumun önerilerini dikkate alan, sivil toplumla birlikte toplumsal barışı ve huzuru sağlayacak bir yol, yöntem izleyeceği bir yapıya dönüşmesine ihtiyaç olduğu görülüyor.

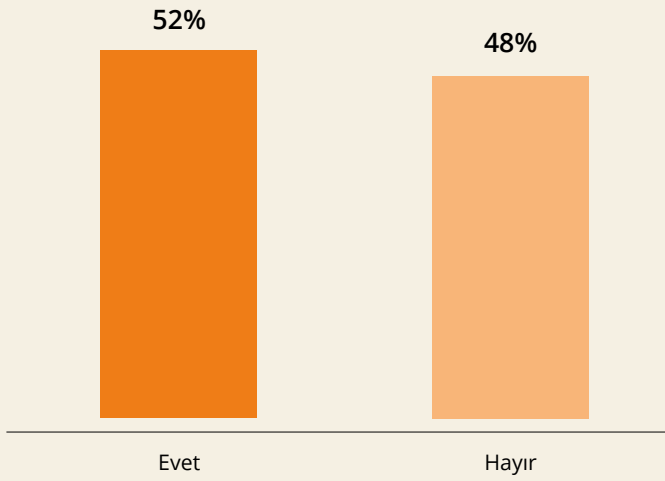
Grafik 10. STK'ların tematik kategoriye göre "Siyaset sivil toplumdaki beslenmiyor, onun sesine pek kulak vermiyor" ifadesine katılma oranları

Siyasetin sivil toplumla en çok irtibata geçtiği konu uzmanlık desteği almak

Ankete katılan STK'ların %52'si siyasi partilerin herhangi bir konuda kurumlarından destek almak için kendileriyle irtibata geçtiğini belirtiyor. Bu oranın yalnızca ankete katılan STK'ların beyanlarına dayandığı, Türkiye temsili niteliği taşımadığını yeniden belirtmekte fayda var.

Grafik 11. Siyasi partilerin herhangi bir konuda STK'lardan destek almak için kurumlarıyla bugüne kadar irtibata geçme durumu

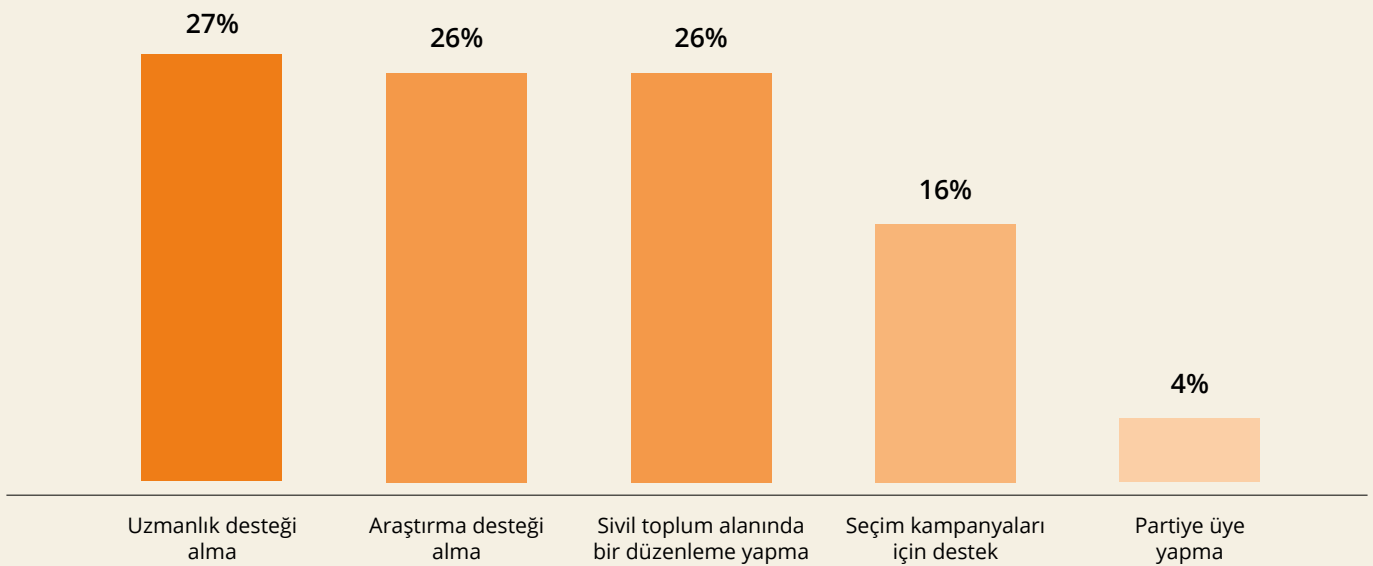

Siyasi partilerin bugüne kadar kendileriyle irtibata geçtiğini belirten STK katılımcılarına, siyasi partilerin en çok hangi durumlarda kendileriyle irtibata geçtiğini de sorduk. Buna göre, siyaset en çok uzmanlık desteği (%27), araştırma desteği alma (%26) ve sivil toplum alanında yeni bir düzenleme yapma (%26) konularında sivil toplumun kapısını çalıyor.

Bazı sivil toplum yapıları, siyasi kariyer hedefleri doğrultusunda siyasetle ilişkide kalıyor

Sivil toplumun tıpkı siyaset gibi bir erkekler dünyası olduğu ve birbiriyle rekabet ettiğini düşünen siyasi aktörler, kendileri sivil toplumla ilişkiye geçmek istediğinde sivil toplumun siyasetin bazı alanlara girmesine izin verilmediğini ifade ediyor. Buradaki vurgunun özellikle engellilik alanında ve Roman yurttaşlar üzerine çalışan sivil toplum yapılarına yönelik olduğu görülüyor. Bu iki alanda çalışan kurumların siyasetle ilişkiye geçtiğinde gündeminin kendileri için hedeflediği siyasi kariyer basamakları olduğu ifade ediliyor. Benzer şekilde siyasilerin, özellikle hemşeri dernekleriyle ilişkide olduğu, bu alanda çalışan kurumların ve kanaat önderlerinin hedef gruplarını birer

Grafik 12. Siyasetin hangi konularda STK'larla iletişime geçtiğini gösteren oranlar

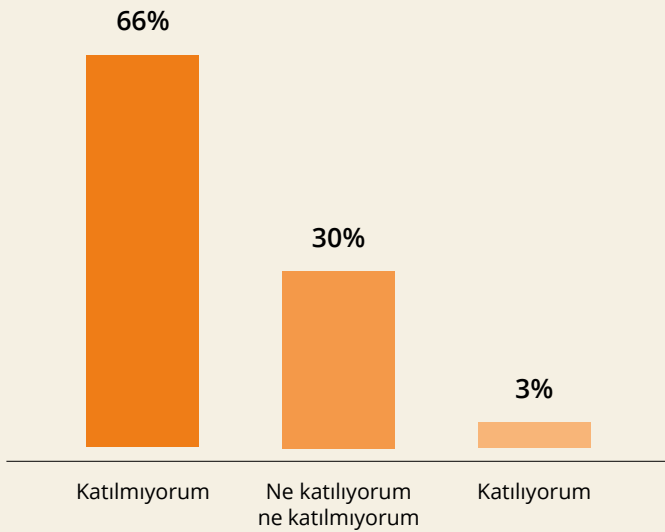
seçmene dönüştürdüğü görülüyor. Sivil toplumun genelinde bu tür yapılardan oluştuğunu düşünen siyasetçiler, sivil toplumun siyasete karşı mesafeli olmadığını, hatta siyasi partilerin istediği şekilde hareket ettiğini belirtiyor. Bu durum da bu tür sivil toplum yapılarının temsil ettikleri topluluklara fayda sağlamamasının bir sebebi olarak gösteriliyor.

Sivil toplum ve siyaset arasındaki hiyerarşik ilişki biçiminin ve zihniyetin değişmesine ihtiyaç var

Ankete katılan STK'ların %66'sı siyasi partilerin sivil toplum etkisine açık olmadığını, yalnızca %3'ü açık olduğunu düşünüyor.

Görüşülen paydaşların mutabık olduğu hususlardan biri de sivil toplum ve siyaset arasındaki hiyerarşik ilişki biçimi ve zihniyetinin değişmesi gerektiği yönünde. Sivil toplumun değerinin siyasetçiler tarafından yeterince anlaşılması eleştiriliyor. Bu doğrultuda, siyaset ve sivil toplum arasında hiyerarşik ilişki biçimi değişerek daha eşitlikçi bir yapıda diyalog kanallarının oluşmasına ihtiyaç olduğu görülüyor.

Grafik 13. STK'ların "Siyasi partiler sivil toplumun etkisine açık" ifadesine katılma oranları

Bu iki aktör arasında eşitlikçi bir yapı oluşabilirse ancak sivil toplum da politika yapım süreçlerine etkin bir şekilde katılabilir görüşü hâkim. Paydaşlar, siyasetin anlayışında değişim beklemekten ziyade sivil toplum kendi gücünü ve etkinliğini artırarak siyaset üzerinde bir baskı mekanizması oluşturabileceğini düşünüyor. Burada altı çizilen bir diğer nokta ise bunu yaparken sivil toplum alanında artık sadece sivil toplum aktörlerinin olmadığını, aktivistlerin, kooperatiflerin ve enformal yapıların da olduğu bir yeni yerellik alanı olduğunun göz ardı edilmemesi oluyor.

Siyaset, sivil toplumu sınırlı tanıyor ve sivil toplumun işlevini kurduğu ilişki çerçevesinde değerlendiriyor

Siyasi parti temsilcileri, sivil toplumdan bahsederken en fazla iletişimde oldukları daha mahalli yapılar üzerinden bir tanımlama yapıyor. Bu tür sivil yapılarla yerel sorunlara çözüm üretmekten ziyade dernek üyeleriyle daha çok bir seçmen düzeyinde ilişki kuruyorlar. Bu da siyasetin sivil toplumdan sürekli istihdam gibi talepler aldıkları bir zemine bulduklarını gösteriyor. Bazı siyasi aktörler, bu nedenlerden dolayı bu tür mahalli derneklerin sivil toplumu ikame ettiğini dile getiriyor.

Siyasetin tüm bunları ifade ederken kendini de eleştirdiği görülüyor. Bazı siyasi aktörlerin, kanaat önderleriyle toplumsal meseleleri tartışmak üzere yaptığı buluşmaları sivil toplumla da yapma arzusunda oldukları söylenebilir. Bununla birlikte, hemşeri derneklerinin yanı sıra, siyasetin bir diğer diyalog kurduğu STK'ların engellilik alanında çalışan kurumlar olduğu görülüyor. Buradaki ilişki biçiminde de yine talep eden bir sivil toplumdan bahsediliyor. İlişkinin, engellilik üzerine çalışan kurumlara akülü araç sağlamak gibi bir noktada sınırlı kaldığı görülüyor. Bu tür taleplere yetişemediklerinde de siyaset, sivil toplumla mesafelenmeye başlıyor. Bu ilişkilerin yanı sıra, siyasetin sivil toplumla birlikte politika üretmek gibi çalışmaların çok kısıtlı olduğu görülüyor.

Siyasi çıkarlar, sivil toplum içerisinde bir hiyerarşi oluşturuyor

Sivil toplumda, kırılğan gruplar üzerine çalışan bazı kurumların siyasi gücü elinde bulunduran partilerle belli başlı çıkar ilişkilerinde bulunduğu görülüyor. Örneğin; kırılğan grupları seçmen olarak kazanmak isteyen siyasi partilerin, bu tür sivil toplum kurumlarının toplantıları için salonlar tesis ettiği, onlara hediyeler verdiği bir ilişki biçiminden söz etmek mümkün. Özellikle iktidar partilerinin bazı kurumlara tanıdığı bu tür ayrıcalıkların, sivil toplum içerisinde bir hiyerarşi oluşturduğu düşünülüyor. Bunun da sivil toplumun içinin boşaltılmasına sebep olduğu belirtiliyor.

Siyasetle kurulan menfaat ilişkileri sivil toplumu etkisizleştiriyor

Sivil toplumun kamu yönetimi ve siyasetle kurduğu menfaat ilişkileri sivil toplumu etkisizleştiriyor. Sivil toplumun siyasetle menfaat ilişkisi kurma arzusunu birkaç alanda görmek mümkün. Örneğin, sivil toplum kuruluşlarından bazı kişilerin siyasetten torpil istemesi ve tanıdıklarına iş bulma talepleri siyasetle iletişime geçtiği alanlardan bazıları. Tamamen sivil alandan kopuk olan bu tür ilişki kurma biçimleri, siyasi aktörlerin sivil toplumu yanlış tanımlamasına ve aralarındaki mesafeyi açmasına da sebep oluyor. Aynı zamanda bu tür iş bulma veya torpil taleplerinin siyasilerin başarısını değerlendirme konusunda kimileri tarafından bir başarı kriteri olarak görüldüğü belirtiliyor.

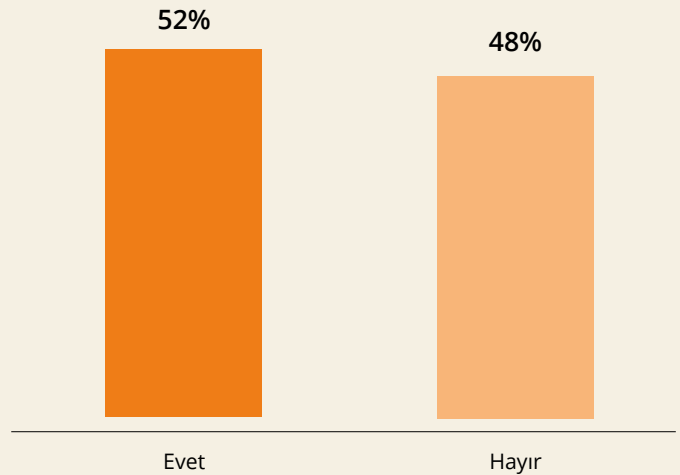
Bunun yanı sıra, bazı dini tarikatların ve cemaatlerin kurduğu sivil toplum yapılarının da tamamen menfaat üzerine kurulu olduğu, bu menfaatlerin de sivil toplumu zedelediği ifade ediliyor. Genel anlamda ifade edilen sivil toplumdaki farklı olduğu düşünülen bu tür kurumların ve yapıların, gündemdeki bazı meselelere müdahil olduğu ve ancak bu anlamda yönetimi etkileme alanları olabildiği ifade ediliyor.

Sivil toplumun kararlara etkin katılımı konusunda bir düzenlemeye ihtiyaç var

Sivil toplumun geçmişte de bugün de siyasete ve iktidarlara bir etkisi veya katkısının olmadığını düşünenler çoğunlukta. Bunun bir sebebi bu alanda bir kanun/düzenleme olmaması olarak gösteriliyor. Örneğin, sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetimlerin kararlarına katılım konusunda kanuni bir zaruret olmadığı gibi mecliste de kanunların yapımı evresinde o konu ile ilgili çalışan STK'ların sürece katılımını sağlayacak bir düzenleme olmaması eleştiriliyor.

Öte yandan, STK'ların meclisin kanun süreçlerine katıldığı alanları da görmek mümkün. Hayvan Hakları Kanunu buna örnek olarak gösteriliyor. Bu kanun oluşurken, teklif sahibi milletvekillerinin, komisyon aşamasında komisyon başkanının sivil toplum temsilcileriyle iletişimi başarılı örnekler arasında sayılıyor. Bu kanun yapılırken çok yoğun bir sivil toplum katılımı olduğu için taslak hazırlanırken dahi STK'larla görüşmeler yapıldığı belirtiliyor. Ancak burada dikkat çekilen bir diğer konu da kanun süreçlerine katılan STK'ların çeşitliliğinin yeterli olmaması. Sivil toplumun içerisinde de çok farklı fikirler aynı konuya farklı çözüm önerileri bulunabiliyor. Bu noktada en azından tabanı olabilecek ortalama herkesin konsensusunu sağlayabilecek bir anlayış ve özümzenecek bir mekanizmaya ihtiyaç duyuluyor.

Grafik 14. STK'ların merkezi kamu kurumlarıyla doğrudan ya da dolaylı olarak çalıştığını gösteren oranlar

Ankette STK'lara merkezi ve yerel kamu yönetimiyle irtibatları olup olmadığını ve bir iletişim oluyorsa bunun hangi seviyede olduğunu anlamaya çalıştığımız sorular yönelttik. Ankete katılan STK'ların %52'si merkezi kamu kurumlarıyla doğrudan ya da dolaylı olarak çalıştığını belirtiyor.

Merkezi kamu kurumlarıyla ilişkide olan STK'ların bu kurumlarla ilişki durumuna bakıldığında ise, sivil toplumun merkezi yönetimle ilişkisi, tanışma toplantısı yapmak ve ziyaretlerde bulunmak (%15) düzeyinden oluşuyor. Bunu bilgi paylaşımı (%14) izliyor ve en az muhatap oldukları konunun hukuki süreçler/hukuki itiraz süreçleri (%3) olduğu görülüyor.

Tablo 1. STK'ların merkezi kamu kurumlarıyla irtibatta olduğu durumlar

Tanışma toplantısı / Ziyaretler	15%
Bilgi paylaşımı	14%
Talepte bulunmak	11%
Bilgi almak	10%
Uzmanlık faaliyetleri	8%
Savunuculuk çalışmaları	7%
Birlikte proje yürütmek	7%
Araştırma yapmak	6%
Strateji üretmek	6%
Rapor yazmak	5%
Maddi destekler	4%
Şikâyette bulunmak	4%
Kamunun yürüttüğü kampanyaları yaygınlaştırmak	3%
Hukuki süreçler / hukuki itiraz süreçleri	3%

Benzer bir durumu TBMM ile olan ilişkide de görmek mümkün. Bugüne kadar TBMM ile irtibata geçen STK'ların %86'sı milletvekilleriyle toplantı-ziyaret gerçekleştirirken, %29'u meclis komisyon toplantılarına katıldığını, %21'i dilekçe vermek ve yasa tasarılarına katkıda bulunmak üzere TBMM ile bir araya geldiğini belirtiyor.

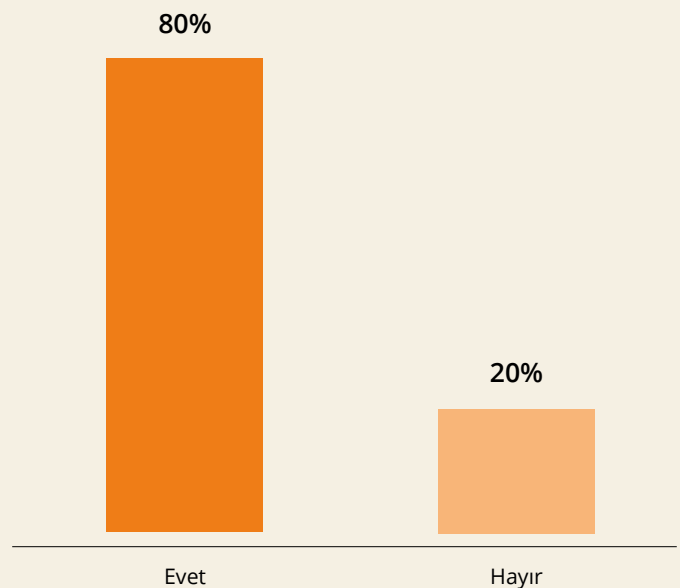
Tablo 2. STK'ların TBMM ile irtibatta olduğu durumlar

Milletvekilleriyle toplantı-ziyaret	86%
Meclis komisyon toplantılarına katılmak	29%
Dilekçe vermek	21%
Yasa tasarılarına katkıda bulunmak	21%
Meclisten kaynak almak	7%

Sivil toplumun kamu kurumları arasında en çok yerel yönetimlerle irtibatta olduğu görülüyor. Ankete katılan STK'ların %80'i yerel yönetimlerle doğrudan veya dolaylı olarak çalıştığını belirtiyor.

Kurdukları ilişki düzeyine bakıldığında merkezi kamu kurumlarıyla benzer bir tablo karşımıza çıkıyor. STK'lar yerel yönetimlerle en çok tanışma toplantısı (%14) ve bilgi paylaşımı (%14) yapıyor. Birlikte proje yürütmek (%9), yerel savunuculuk çalışmaları yapmak (%8) veya strateji üretmek (%6) oranları düşük seviyede kalıyor. Burada, STK'ların kamu kurumlarıyla ilişki kurmakta önemli bir çaba gösterdiği ancak ilişkilerin tanışma seviyesinde kaldığı, sivil toplumun kararlara katılımı konusunda alınması gereken çok yol olduğu görülüyor.

Grafik 15. STK'ların yerel yönetimlerle (belediyeler) doğrudan ya da dolaylı olarak çalışma durumu

Tablo 3. STK'ların yerel yönetimlerle (belediyeler) irtibatında olduğu durumlar

Tanışma toplantısı / Ziyaretler	14%
Bilgi paylaşımı	14%
Talepte bulunmak	10%
Bilgi almak	9%
Birlikte proje yürütmek	9%
Yerel savunuculuk çalışmaları	8%
Uzmanlık faaliyetleri	6%
Strateji üretmek	6%
Araştırma yapmak	5%
Belediyelerin yürüttüğü kampanyaları yaygınlaştırmak	5%
Maddi destekler	4%
Şikâyetle bulunmak	4%
Rapor yazmak	4%

Türkiye’de siyasetin devlet üzerinden tahakkümü, sivil alanı daraltıyor

Sivil toplum temsilcileri, Türkiye’de her zaman siyasetin devlet üzerinden sivil toplum üzerinde bir tahakkümü olduğunu düşünüyor. Bu tahakküm de sivil toplumun değerler etrafında şekillenmesinin önünde bir engel oluşturuyor. Siyaset ve sivil toplum arasında bu türde bir hiyerarşik ilişki olduğunun altı çiziliyor. Bu hiyerarşik ilişkinin de sivil toplumu kriminalize etmekten özerk alan bırakmaya kadar birçok sorunu beraberinde getirdiği düşünülüyor. Bazı sivil faaliyetlerin ideolojik bazlı suçlamalarda birer malzeme haline getirilmesi bu duruma örnek gösteriliyor. Son yıllarda düşünce kuruluşlarının yaşadığı kriz hatta bu kuruluşların anlamsızlaştırılmasının da bir sebebi Türkiye’de anlamlı siyaset yapma süreçlerinin olmaması olarak ele alınıyor. Anlamlı siyaset yapma süreçleri olmayan bir denklemde de sivil toplumun politika yapma süreçlerine bir katkıda bulunması mümkün görülüyor. STK'lar, siyasetin sivil toplumu bir tehdit olarak gördüğü ve sivil alanı daralttığı konusunda hemfikir.

“Yani şunu söyleyeyim sonuç olarak zaten son derece zayıf olan bir sivil gelenek sivil alanda farklılıkları buluşup ortak değer üretmesi adedinin son derece zayıf olduğu bir toplumda siyasetin bu denli otoriter hükümlerinin en büyük faturası tabii sivil alana çıkıyor ve bu tablo bu şekilde ortaya çıkıyor diyelim.” Kanaat Önderi

Sivil toplum, siyasetle kurduğu ilişkide mesafeyi korumayı önemsiyor

Sivil toplumu siyasetin arka bahçesi olarak tanımlayan birçok paydaş var. Bu bağlamda, sivil toplum temsilcileri siyasetle ilişki kurarken mesafelerinin mutlaka korunması gerektiğini düşünüyor. Örneğin, finansal kaynaklarını siyasi partilerden almamak ve kaynak konusunda daha bağımsız olmak bu anlamda oldukça önemseniyor.

Bununla birlikte, sivil toplumun siyaset üstü olması gerektiği savunuluyor. Siyasi kesimlerin çeperinde bir araya gelen sivil toplum örgütlerinin olduğu, bunun da sivil toplumun uzmanlığını gölgelediği düşünülüyor. Bu tür kurulmuş ilişkilerin sivil toplumun varoluşuna uygun olmadığı, sivil toplumun öncelikle kendi alanları sınırında siyasetle ilişkiye geçmesinin önemi vurgulanıyor.

“...hatta çoğu zaman siyasi önceliklerin o konunun gerektirdiği uzmanlık alanı ile ilgili öncelikleri de gölgelemesi dolayısıyla siyaset ile sivil toplum arasında rasyonel böyle pürüzsüz bir ilişki kurulamıyor. Her siyasi kesimin çeperinde birikmiş sivil toplum organizasyonları oluşuyor. Bu da biraz sivil toplumu ilgilendiği alana hizmet eden yardımcı olan bir bağımsız, özerk aktör olmaktan çıkarıp aslında siyasetin kendi içindeki kavganın askeri haline getiriyor.” Akademisyen

*“Açıkçası ben partizan olmayan bir şekilde sivil toplum örgütlerinin her partiyle bağlantı içerisinde olması gerektiğini düşünüyorum. Ama sivil toplum örgütlerinin siyasi partilerle olan ilişkisinin partizan bir boyutta gerçekleşmesini, sivil topluma orta ve uzun vadede zarar getireceğini düşünen birisiyim. Çünkü sivil toplum biraz bu siyasi partiler üstü ve siyasi partilerden bağımsız karar alma mekanizmalarına politika önerilerine sahip olması gerektiği kanaatindeyim.” **Sivil Toplum Temsilcisi***

Siyasiler her şeyi en iyi onlar biliyor gibi davranıyor

Siyasilerin, sivil toplumla mesafelenmelerinin arkasındaki bir diğer dinamik de sivil toplumdan akıl almayı kabul etmemeleri olarak görülüyor. Siyasetin, her şeyin en iyisini bilen erkeklerden oluştuğu belirtilen Türkiye’de, siyasilerin sivil toplum uzmanları gibi paydaşlardan akıl alma konusuna yanaşmaması eleştiriliyor.

“Her şeyi en iyi onlar biliyorlar. Yani kendilerinden başka birilerinden tırnak içinde akıl almak gibi görüyorlar... Başkalarından tırnak içinde hele de benim dışımda olan birilerinden akıl almak gibi gördükleri şeye yanaşmıyorlar her işi ben bilirim ben daha iyi yaparım diyorlar. Yani biz bunu nerede görüyoruz siyaseti en geniş anlamıyla aldığımızda her gün televizyon ekranlarında görüyoruz zaten, tartışma programları yalandan bir kadın çıkartıyorlar oraya o da çoğu zaman aman eksik olmasın vitrinlik olsun diye çıkıyor. Onun dışımda da çoğu zaman çıkmıyor. 5 tane adam oturuyorlar her şeyi konuşuyorlar gerekiyorsa kürtajı konuşuyorlar gerekiyor bilmem İstanbul Sözleşmesini konuşuyorlar yani böyle bir durum var bizde.”

Akademisyen

Türkiye'nin Karar Mekanizmaları ve Yönetim Sistemi

Sivil toplum temsilcileri, devletin en öncelikli görevlerinden birinin eşitlikçi ve katılımcı bir yönetim anlayışıyla, tüm sivil toplum kuruluşlarının ve farklı görüşlere sahip olan insanların bir araya geleceği ortamları her düzeyde oluşturmak olduğunu savunuyor.

Türkiye'nin kimlikçi devlet anlayışından çıkması gerekiyor

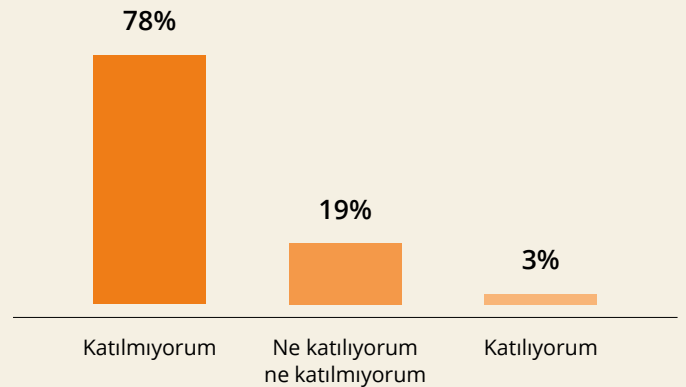
Türkiye, cumhuriyetin kurulduğundan bugüne kimlikçi bir devlet anlayışıyla yönetiliyor. Bu anlayış toplumda olduğu kadar siyaset ve sivil toplumda da kutuplaşmaya sebep oluyor. Türkiye'nin mevcut yönetim sisteminin de hala kimlikler üzerine yürütüldüğü, yönetimin ve dolayısıyla karar mekanizmalarının ideolojik bir anlayıştan çıkarak eşitlikçi bir anlayışa geçmesine ihtiyaç olduğu düşünülüyor. Sivil toplum temsilcileri, devletin en öncelikli görevlerinden birinin eşitlikçi ve katılımcı bir yönetim anlayışıyla, tüm sivil toplum kuruluşlarının ve farklı görüşlere sahip olan insanların bir araya geleceği ortamları her düzeyde oluşturmak olduğunu savunuyor.

"Türkiye'de mevcut sisteme baktığımızda temel problemlerden bir tanesi kutuplaşma. Dolayısıyla bu kutuplaşmanın yarattığı ortamda herkes kendisine yakın alanlarda, kendi yankı odalarında sivil toplumla diyalog halinde. Yani ne yazık ki bazen şartlar bazen toplumsal kutuplaşmanın verdiği etkiyle birlikte sivil alan daraldı. Yani herkes kendi sivil alanını oluşturdu. Hâlbuki sivil alan dediğimiz konu bana kalırsa hem hak savunuculuğu bazında hem politika üretme bazında kapsayıcı geniş bir alan olmalı." Sivil Toplum Temsilcisi

Mevcut yönetim sisteminin en olumsuz yönü sivil toplumun idareyle olan diyalogunu olumsuz etkilemesi

Türkiye'nin mevcut merkeziyetçi yönetim sisteminin sivil toplumun idareyle olan diyalogunu olumsuz etkilediği görüşü hâkim. Bunun en önemli göstergesinin ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü alanındaki daralma olduğunun altı çiziliyor. Mevcut sistemin, özgürlüklerin kısıtlanmasının yanı sıra, sivil toplumun karar süreçlerine katılımını da kısıtladığı görülüyor. Meclisin daha güçlü olarak tarif edildiği eski yönetim sisteminde STK'ların kanun ve yasama süreçlerine daha çok katılabildiği, yeni sistemde ise politika yapıcıların kapılarının sivil topluma kapalı olduğu vurgulanıyor. Sivil toplum temsilcileri, özellikle Cumhurbaşkanlığı politika kurullarına ulaşmanın zorluğundan muzdarip.

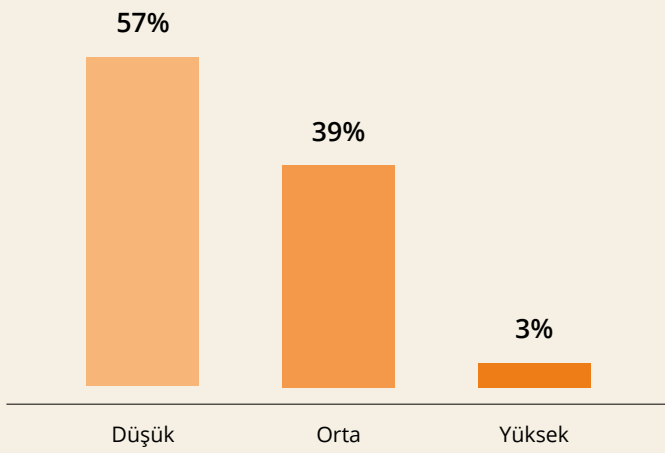
Grafik 16. STK'ların "Merkezi yönetimin yapısı sivil toplumun merkezi yönetimin kararlarına katılmasına elverişli" ifadesine katılma oranları

Ankete katılan STK'ların %78'i merkezi yönetimin yapısının sivil toplumun merkezi yönetimin kararlarına katılmasına elverişli olmadığını düşünüyor.

Bununla birlikte STK'ların %57'si sivil toplumun merkezi yönetimin kararlarını etkileme kapasitesinin de düşük olduğunu belirtiyor. Bu noktada sivil toplumun etki kapasitesi anlamında kendini de eleştirdiği söylenebilir.

Grafik 17. STK'ların sivil toplumun merkezi yönetimin kararlarına etkin katılma kapasitesini değerlendirmesi

Demokratik kurumların yeniden çalışılabilir hale getirilmesine ihtiyaç var

Sivil toplum temsilcileri ve kanat önderleri, mevcut yönetim sisteminin devletin tek kişinin kontrolüne verilmiş ve siyasetin devre dışı bırakılmış olduğu, toplumun ise tamamen yok sayıldığı bir yapı olduğunu düşünüyor. Bu yönetim sistemini değiştirirken mutlaka demokratik kurumların yeniden çalışılabilir hale getirilmesi gerektiği üzerine duruluyor. Bütün kurumların mevcut yapıdan farklı bir hale gelmesi, yürütme mekanizmasının denetim kurullarına ve kurumlarına tabi olması elzem görülüyor.

Yerelleşmeden uzak, merkezi bir sistem

Türkiye'nin merkezi yönetim sisteminin olumsuz etkileri konusunda iktidar partileri haricinde bir mutabakat olduğu söylenebilir. Sistemin, daha mikro, daha yerelden,

herkesin kendi koşullarında her politik ya da başka kimliğin kendini ifade edeceği bir ortamla kendi yerelinde güçlenebilecekken, o imkânı kapatan, daha merkezileştiren bir sistem olması eleştiriliyor.

Bununla birlikte, merkezileşen yönetim sisteminin kararların hızlı alınmasında olumlu etkilere sahip olduğunu düşünenler de mevcut. Bu doğrultuda, eski yönetim sistemleriyle kıyaslandığında, mevcut sistemdeki sorunların yalnızca merkezileşmeden kaynaklanmadığına da vurgu yapılıyor.

Siyasi partiler kanununun değişmesine ihtiyaç var

Yönetim sisteminin daha demokratik olabilmesi için bütüncül bir dönüşüme ihtiyaç duyuluyor. Öncelikle siyasi partiler kanununun değişmesi öneriliyor. Siyasi partilerde liderlerin her şeyi belirlediği değil daha katılımcı ve çoğulcu bir yönetim anlayışının olması Türkiye demokrasisi açısından önemli görülüyor.

Güçlendirilmiş parlamenter sistem tek başına bir çözüm değil

Mevcut merkezi yönetim sisteminden parlamento-nun daha güçlü olduğu bir sisteme geçilmesi genel olarak kabul görüyor. Ancak gündemde olan güçlendirilmiş parlamenter sistem tek başına bir çözüm olarak görülüyor. Bazı uzmanlar, sistem değişecekse yepyeni bir ruhla ve kurumlarla bir sistem inşa edilmesini gerektiğini savunuyor. Demokratik bir güçlendirilmiş parlamenter sisteme geçilebilirse, sivil toplumun kararlara katılımı konusunda işleyen ve bağımsız bir mekanizma olması gerektiğinin altı çiziliyor. Böyle bir durumda sivil toplumun yalnızca siyasetle değil devletle de tarafsız bir ilişki kurabileceği düşünülüyor. Bununla birlikte, özellikle muhalefet tarafındaki siyasetçiler sivil toplumun güçlenmesi için TBMM'nin güçlenmesinin şart olduğunu savunuyor.

*“Türkiye’ye çok zarar verildi ekonomik sosyal ve siyasal açıdan. Türkiye için o kurumların inşa edilmesi yeniden acilen gerekiyor. Ben bu sistemde yeni eğer güçlendirilmiş parlamenter sistem gelirse enjekte edilebilecek hiçbir şey olduğunu düşünmüyorum. Burada bir sayfa olarak kapatılmalı ve yepyeni bir ruhla yeni kurumlarla yeni kurum anlayışıyla yola çıkılmalı yoksa bu biraz sakat bir sistem.” **Sivil Toplum Temsilcisi***

Hükümet sistemi tartışmaları da siyasal düzlemde yapılıyor

Türkiye’nin mevcut yönetim sistemi tartışıldığında parlamenter sisteme geri dönüş konusu üzerine de tartışılıyor. Hükümet sistemi ile sivil toplumun yasama sürecine katılımı arasında doğrudan bir korelasyon olmadığını düşünen uzmanlar da var. Başka bir deyişle, Cumhurbaşkanlığı yönetim sistemi sivil toplumun kararlara ve yasama süreçlerine katılımını engelleyen tek dinamik değil. Özellikle yasama süreçleri ele alındığında, yasa tekliflerinin hazırlanma ve genel kurulda kabul edilme aşamasında mevcut sistemde bunu doğrudan engelleyecek veya zorlaştıracak bir mekanizma olmadığı görülüyor. Parlamenter sistemin güçlendirilme gayesinin yine siyasal düzlemde tartışılması ve belli partiler tarafından kamuoyuna sunulması da meselenin sivil toplum veya yurttaş katılımı hedefinden uzaklaşmasına sebep olduğu düşünülüyor.

Denge denetleme mekanizmalarının ve adaletin yeniden tesisine ihtiyaç var

Yönetim sistemi yeniden kurgulanacaksa, bu sistemin toplumun sahip olduğu hakların bir şekilde diğer yapılarla veya diğer mekanizmalara aktarılmasını şekillendiren bir yapıda olmasına ihtiyaç olduğu belirtiliyor. Bu doğrultuda, denge denetlemenin, hukukun, şeffaflık mekanizmalarının ve meclisin güçlenmesinin bütüncül olarak ele alınması ve bir izleme sisteminin kurulması öneriliyor. Tüm bunlar olduğunda adaletin de yeniden tesis edilebileceği, böylece demokratik ve katılımcı bir sistemin kurulabileceği düşünülüyor.

5

ETKİN BİR SİVİL TOPLUM-SİYASET DİYALOĞU NASIL MÜMKÜN OLUR?

Etkin Bir Sivil Toplum-Siyaset Diyalogu Nasıl Mmkkn Olur?

Sivil toplum, çalışmalarının görnrlüğü artırarak ve kamuoyu yaratarak siyasetle diyaloga geçebilir

Türkiye'de sivil toplumun ürettiği bilgi, yürüttüğü çalışmalar başarılı bulunuyor. Ancak bu çalışmaların kamuoyuna taşınması konusunda bir tıkanıklık olduğu görülüyor. Sivil toplum, çalışmalarının görnrlüğünü artırarak ve böylece bir kamuoyu yaratarak siyasetle daha etkin bir şekilde diyaloga geçebilir. Burada bağımsız medyanın kullanımı önem arz ediyor. Kitlesel medyada da bir daralma olduğu tüm paydaşlar tarafından kabul görüyor olsa da sosyal medyanın da kamuoyu yaratmada önemli bir gücü olduğu düşünülüyor. Siyasiler, sivil toplumun kamusal tartışmalar yaratarak siyasetle daha çok temas edebileceğini öneriyor.

Sivil toplum, ürettiği bilgileri anlatmak için siyasileri davet ettiği etkinlikler düzenleyebilir

Sivil toplum birçok toplumsal ve çevresel mesele hakkında bilgi üretiyor, bu bilgileri paylaştığı etkinlikler, toplantılar düzenliyor. Genelde bu tür etkinliklerde davetliler de yine sivil toplumdan veya akademi gibi ilgili paydaşlardan oluşuyor. STK'lar ürettiği bilgileri, ortaya çıkardığı raporları siyasetin gündemine sokabilmek için özellikle siyasi aktörleri davet ettiği etkinlikler, toplantılar düzenleyebilir. Bu yöntemi deneyimleyen ve etkin olduğunu belirten uzmanlar, sivil toplumun bu anlamda farklı kanallar denemesini öneriyor.

Sivil toplumda özellikle düşünce kuruluşları siyasetle diyalog kanallarını açabilir

Sivil toplum ve siyaset arasındaki diyalogun kısıtlı olduğu, sebeplerinin ise karşılıklı olduğu görülüyor. Etkin bir diyalog ve iş birliği için tüm paydaşlara önemli roller düşüyor. Sivil toplum alanında özellikle düşünce kuruluşları ve kanaat önderlerinin çabasıyla, etkin bir sivil toplum ve siyaset diyalogunun inşa edilebileceği söylenebilir. Bu noktada yine düşünce kuruluşları ve kanaat önderlerinin, sivil toplum alanında yapılan çalışmalarını görünür kılmaya katkıda bulunabileceği öneriliyor.

"...Bu nedenle bence sivil toplum yeni dönemde asıl yoğunlaşma noktasında siyasal süreçlere müdahaleden daha çok kamusal tartışmaları kamusal süreçlere yoğunlaştırması gerekir. E bu kamusal süreçlerde zaten bir etkide bulunduğu takdirde bunu siyasete yansımaması da düşünülemez. Çünkü bu temel ve onların izleyici kitlesini oluşturuyor ama yine sivil toplumun bence kamusal olanı etkilemeyi siyasal olanı etkilemeyi öncelemesi gerekiyor." **Kanaat Önderi**

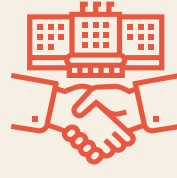
Sivil toplum uzmanlığını öne çıkarmalı, bu doğrultuda meclisle daha etkin ilişkiler kurmalı

Türkiye’de her ne kadar mevcut yönetim sistemi ve karar mekanizmaları merkezileşerek ulaşması daha zor hale gelse de sivil toplumun siyasetin kararlarını etkilemek için meclisle daha fazla ilişkiye geçebileceği görülüyor. Burada sivil topluma yönelik önemli bir eleştiri, sivil toplumun parlamentoya iletişime geçerken uzmanlığını yeterince gösterememesi noktasında oluyor. Sivil toplum, uzmanlığını öne çıkardığında mecliste yer alan siyasetçiler siyaset üstü öneriler ve söylemlere daha açık hale geliyor. Meclisteki yasa yapım süreçlerinin sivil toplum tarafından izlenmesi bu noktada önemli bulunuyor. Sivil toplum, mecliste herhangi bir karara etki ederse oradaki jargona hâkim olması ve milletvekilleriyle iletişime geçtiğinde sorunlardan ziyade çözüm önerileri sunmasının etki kanallarını açacağı düşünülüyor.

Sivil toplumun, lobicilik yapma kapasitesini geliştirmesine ihtiyaç var

Lobicilik, birçok STK tarafından uzak durulan bir faaliyet. Siyasetle lobi faaliyetleri yapmanın olumsuz bir algısı var çünkü siyasilerin tecrübelerine bakıldığında, lobi faaliyetlerinin genelde kişisel çıkarlar için yapıldığı algısı hâkim. Halbuki, lobicilik yapmak siyasetin kararlarını etkileyebilmek için önemli bir alan. Bunu yaparken, siyasetçiler kendileriyle temasa geçen STK’ların hangi meseleyle ilgili bir kararı etkileyeceği konusunu önemsiyor. Özellikle ülke gündeminde öne çıkan ekonomi, yoksulluk gibi konularda sivil toplum siyasete bir uzmanlık sunarak, çözüm önerileri geliştirerek lobi faaliyetleri yürüttüğünde bunun kararları etkileme noktasında etkin bir yöntem olacağını söylemek mümkün.

Sivil toplumun daha müzakereci bir dille siyasilerle iletişime geçmesi bekleniyor

STK’ların lobi faaliyetlerinde veya genel siyasete yönelik söylemlerinde dilinin ve üslubunun daha müzakereci ve yapıcı olmasını önemsiyor. Sivil toplumun uzun süre hükümeti doğrudan hedef alan siyasi söylemlerde bulunması eleştiriliyor. Karar vericileri veya hükümeti eleştirirken, sivil toplumun bir duruş sergilemesi, bu doğrultuda politik söylemler üretmesine ihtiyaç duyuluyor. Siyaset dünyasının sivil topluma olan mesafelenmesinin diyaloga açık ve müzakereci bir dille aşılabileceği görülüyor.

*“Sivil toplum kuruluşları tamamıyla karşıtlık üzerinden değil, argümanla ve yön gösterici bir muhalif tutum aldığı zaman hem siyasal partilere hem siyasal iktidarlara çok ciddi katkılar sunabiliyorlar. Ama bir sivil toplum kuruluşu ezber dayanan ideolojik ve tamamıyla karşıt pozisyonlarla siyasal partilere veya siyasal iktidara veya devlete karşı tutum aldığı zaman olması gereken işlevinden kopar ve başka bir şeye dönüşür.” **Siyaset Temsilcisi***

Siyasetin, sivil toplumun kararlara katılımı konusunda kanuni bir düzenleme yapmasına ihtiyaç var

Sivil toplumun kararlara katılabilmesinin kurumsal bir altyapısı olmadığı için siyasetin bu alana bir önem atfederek kanuni bir düzenleme yapmasına ihtiyaç var. Mecliste yasa yapım süreçlerinde sivil toplumun sınırlı da olsa bir katılım gösterebildiği görülüyor. Bunu daha kurumsal ve sistematik bir hale getirecek bir kanuni düzenleme siyasetçiler tarafından yapılabilir. Aynı şekilde yerel yönetimler ve diğer karar mekanizmalarına katılımı da dahil edebilecek bir düzenleme ile uzmanlaşmış STK’ların kararlara etkin katılımı sağlanabilir.

*“Bu konuda daha önce söylediğim şeylere ilişkin sivil toplum ilişkileri açısından meclisi tekrar bir düşünmek gerekiyor. Sivil toplum ilişkileri açısından kamu kurumlarını bu konuda düşünmek gerekiyor. Mecliste bir birimin olması ve sivil toplum örgütleriyle muhatap olması lazım. Nasıl hastanelerde bir ara hasta hakları, şikâyet birimleri vardı bu işlerle ilgilenecek birimlerin de olması ve sivil toplum örgütlerinin bu konuda bir politikasının olması lazım. Yani biz şu konularda gidip şunları konuşacağız demesi gerekiyor. Bu da aynı alanda çalışan sivil toplum örgütleri arasında bu konuda bir iş birliği bir kriter olabilir.” **Sivil Toplum Temsilcisi***

Sivil toplum ve siyaset arasında yapılandırılmış ve sürekli bir ilişki kurulmalı

Etkin bir sivil toplum ve siyaset ilişkisi için her iki tarafa da roller düşüyor. Siyasi partilerle STK'lar arasında tüm kademelerde yapılandırılmış bir iletişimin kurulması gerektiği vurgulanıyor. Bu noktada yine sivil toplumun bağımsızlığının temin edilmesi ve STK'ların görüşlerini özgürce siyasilere iletebilir olması ihtiyacı öne çıkıyor. Her siyasi partideki Merkez Karar Yönetim Kurulu (MKYK) temsilcilerinin, tüm STK'ları içerecek şekilde liste tutması, her yasama faaliyetinde ilgili STK'ları yasa yapım sürecine dahil etmesi öneriliyor. Ayrıca siyasi partilerin düzenli şekilde STK'larla toplantılar yapması, taleplerin aşağıdan yukarı, mahalle düzeyinden partinin en üst kademesine dek ulaşmasını sağlayacak yapılandırılmış bir mekanizma oluşturulması elzem görülüyor.

Sivil toplumun özerkliği sağlanırsa siyaset ve karar mekanizmalarıyla ilişkisi daha sağlıklı kurulabilir

Sivil toplumun kaynakları konusunda bağımsız olmasına duyulan ihtiyaç konusunda güçlü bir mutabakat var. STK'lar kamu idaresi tarafından adil ve bağımsız bir şekilde maddi olarak desteklenirse, sivil toplumun daha bağımsız ve tarafsız olabileceği görüşü hâkim. Bununla birlikte, siyasilerin de özerk ve bağımsız bir sivil toplum yapısıyla diyaloga daha açık hale gelebileceği görülüyor. Sivil toplumun uzmanlığını öne çıkararak, kaynaklarını siyasetten uzak tutarak daha saygın hale geleceği ve böylece daha etkin bir sivil toplum-siyaset ilişkisi kurulabileceği yaklaşımında paydaşlar hemfikir.

Sivil toplum, farklı kesimleri bir araya getirme özelliğini öne çıkarmalı

Sivil toplumun en özgün özelliklerinden biri de farklı kesimleri bir araya getirebilme becerisi. STK'lar belli amaçlar doğrultusunda birçok farklı paydaşı bir araya getirebiliyor ve toplantıları sürdürülebilir kılabiliyor. Sivil toplumun bu özelliğiyle siyasete katkı verebileceği görülüyor. Türkiye'nin sorunları veya devletin sorunlarına çözüm önerileri geliştirilebilmesi için sivil toplum farklı kesimleri bir araya getirme özelliğini öne çıkarmalı.

Yerel karar mekanizmalarını güçlendirmek sivil toplumu da güçlendirir

Yerel yönetimlerin güçlenmesinin sivil toplumu da güçlendireceğine yönelik bir öngörü var. Bunun için aynı zamanda sivil toplumun güçlü olması, gücünü gösterebilecek düzeyde olması ve yerel yönetimlerin de bu konuda gerçekten istekli ve hevesli olması da gerekiyor. STK'ların bu doğrultuda, karar verme süreçlerinde aktif olmak için kanıt temelli verilerle, taleplerini dillendirirken ihtiyaç analizleri yaparak, eğer tek başına yapamıyorlarsa iş birliği kültürünü geliştirerek ve birlikte hareket ederek yerel

yönetimlerin karar süreçlerine girebilme imkânı bulabileceği görülüyor. Bununla birlikte, tüm yerel yönetimlerin aynı karar mekanizmalarını kullanarak değil, belli ilkeler çerçevesinde; bölgeye özgü modeller, metotlar ve yerel özgü mekanizmalar geliştirmesinin de işlevli olacağı söylenebilir. Yerel yönetimlerin, muhalefetin ve iktidarın ciddi ve güvenilir hem iş birliği hem de haklar ve özgürlükler temelinde kapsayıcı olması gerektiğinin de altı çiziliyor.

ÖRNEK İŞ BİRLİKLERİ VE MEKANİZMALAR

Sivil toplumun siyasetin kararlarını etkileme konusunda paydaşların örnek olarak gösterdiği ve başarılı bulunduğu örnekler var. Başörtü meselesinden Kürt meselesine kadın temsiliyetinden yoksulluğa kadar birçok konuda STK'ların siyasete öncülük ettiği görülüyor. Örneğin; sosyal yardımlaşma **STK'larının yardım temelli faaliyetleri** sayesinde **yoksulluğun** daha görünür hale geldiği, karar mekanizmalarının gündemine böylece girdiği belirtiliyor.

Benzer şekilde, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda **kadın örgütlerinin başarısı** konusunda bir mutabakat söz konusu. 306 kadın kuruluşunun CHP'ye giderek TBMM'deki 600 sandalyenin 300 tanesinin kadın olmasını istemesi, buna karşı da parti yönetiminin olumlu bir yaklaşım sergilemesi yine sivil toplumun önemli başarıları arasında örnek gösteriliyor.

Diğer bir başarı örneği de **Barış Sürecinin** ilk zamanlarındaki sivil toplumun katkıları olarak karşımıza çıkıyor. Bu döneme sıklıkla işaret eden birçok uzman, o dönem hükümetin sivil toplum katılımına açtığı alanı vurgularken, farklı görüşteki sivil örgütlerin, inisiyatiflerin veya kurumların bir araya gelerek müzakere ettiği bu tür örneklerin model alınması gerektiğini düşünüyor.

Yerel sivil toplum örgütlerinin çevre mücadelelerinin de bir kısmı başarılı örnekler arasında zikrediliyor. Özellikle

sivil toplumun **HES mücadelesinin**, bu konuyu siyasetin gündemine soktuğu belirtiliyor. Bazı siyasetçiler, bu sayede, parti MYK'larında çevreden sorumlu kişiler oluşmaya başladığı örneğini veriliyor.

Hayvan Hakları Kanunu meclisten geçerken teklif sahibi milletvekillerinin ve komisyon başkanının sivil toplum temsilcileriyle olan iletişimi ve iş birliği başarılı örnekler arasında. Bu kanun tasarısı aşamasından son aşamaya gelene kadar çok farklı STK'ların meclise gittiği ve yetkililerle müzakere ettiği belirtiliyor.

Temiz Hava Hakkı Platformu'nun meclis komisyonlarıyla görüşerek santral bacalarına filtre takınmasına yönelik mücadelesi de yine sivil toplum-siyaset arasındaki başarılı diyalog örnekleri arasında zikrediliyor.

SİVİL TOPLUM SİYASETTEN NELERİ TALEP ETMELİ?

Sivil toplum, bir ülkede eşitliği, adaleti, demokrasiyi sağlayabilmek için en önemli paydaşlardan biri. Dolayısıyla sivil toplum, toplumsal ve çevresel meselelerin çözümü için siyasetten birçok şey talep edebileceği gibi sivil toplumun bağımsızlığı ve ifade özgürlüğü konularında da siyasilerden düzenlemeler talep edebilir.

Sivil toplum, etkin bir mekanizma ile faaliyet gösterebilmek için siyasetten neleri talep etmeli?

- ▶ Düşünce ve ifade özgürlüğünün sağlanması
- ▶ Toplumsal adalet mekanizmalarının, hukuki adalet mekanizmasının işleyişinin demokratikleşmesi
- ▶ Katılım mekanizmalarının önünün açılması
- ▶ Sivil toplumun kaynaklara erişimi konusunda düzenlemeler, teşvikler getirilmesi

- ▶ Kamu kaynaklarının sivil topluma adil, eşit ve şeffaf bir şekilde dağıtılmasının sağlanması
- ▶ Sivil topluma yönelik kamu ve özel fonların çeşitlenmesinin önünün açılması
- ▶ Yasama süreçlerinde ilgili sivil toplum örgütlerinin yasama süreçlerinin bir yerinde doğal bir mekanizmanın parçası olarak dinlenmesinin yasallaştırılması
- ▶ Sivil toplum çalışmalarının daha bağımsız bir şekilde denetlenmesinin sağlanması
- ▶ Terörün finansmanının önlenmesi adı altında kabul edilen 7262 sayılı kanunun, kâr amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetlerini engellemesinin önlenmesi

“En acil şu anda düşünce ve ifadeden dolayı, düşünce ve ifade hürriyetinden dolayı, kısıtlamalardan dolayı sivil toplumun çok ortak bir şekilde hareket ederek bu konudaki hapis cezaları, soruşturmalar, mahkeme süreçlerinin tamamlanması ve kişisel hakların hak ve hürriyetlerine iade edilmesi. Türkiye'nin bence en acil sorunu, temel hak ve hürriyetlerin teslimi şu anda. Bir ikinci bir şeyi yok; o temel hak ve hürriyetler içerisinde tabii ki kadınlar da var.” **Akademisyen, Sivil Toplum Temsilcisi**

6

SONUÇ

Sonuç

Araştırma sonuçları daha önce bilmediğimiz, bizi çok “şaşırtan” şeyler söylemese de YADA ve YADA gibi sivil toplum alanını şekillendirmeye ve güçlendirmeye çalışan kurumlar için gelecek dönemin yol haritası oluşturmaya zemin oluşturuyor.

YADA Vakfı olarak bu raporu hazırlarken merkezi kararın gün geçtikçe sivil toplumun erişimine kendisini kapattığı bir zamanda savunuculuk faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütmeye çalışan kurumların siyaseti bir alternatif olarak görüp görmediklerini anlamak istedik. Araştırma sonuçları daha önce bilmediğimiz, bizi çok “şaşırtan” şeyler söylemese de YADA ve YADA gibi sivil toplum alanını şekillendirmeye ve güçlendirmeye çalışan kurumlar için gelecek dönemin yol haritası oluşturmaya zemin oluşturuyor.

Var olan durumda siyaset, sivil toplumu tanımıyor, var olan sivil toplum kuruluşlarına yönelik de siyasi gücü elinde bulunduranları meşrulaştırma aracına dönüştüğüne yönelik bir ön yargı taşıyor. Sivil toplum ise siyaseti bir toplumsal hareket oluşturamamakla, siyasi kanalların tıkanmasıyla eleştiriyor, siyasetin ideal rolünü devlet, sivil toplum, özel sektör ve halk arasında köprü olma olarak tarif edip var olan siyaseti bu rolden belirgin bir şekilde uzak görüyor.

Araştırma kapsamında bu durumu aşmak için ne yapmalı sorusuna paydaşların cevabını da aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- ▶ Sivil toplumda özellikle düşünce kuruluşları siyasetle diyalog kanallarını açabilir
- ▶ Sivil toplum uzmanlığını öne çıkarmalı, bu doğrultuda meclisle daha etkin ilişkiler kurmalı
- ▶ Sivil toplumun, lobicilik yapma kapasitesini geliştirmesine ihtiyaç var

- ▶ Sivil toplumun daha müzakereci bir dille siyasetlerle iletişime geçmesi bekleniyor
- ▶ Siyasetin, sivil toplumun kararlara katılımı konusunda kanuni bir düzenleme yapmasına ihtiyaç var
- ▶ Sivil toplum ve siyaset arasında yapılandırılmış ve sürekli bir ilişki kurulmalı
- ▶ Sivil toplumun özerkliği sağlanırsa siyaset ve karar mekanizmalarıyla ilişkisi daha sağlıklı kurulabilir
- ▶ Sivil toplum, farklı kesimleri bir araya getirme özelliğini öne çıkarmalı

Bu önerilerin orta ve uzun vadede sivil toplumun karar ve kanaatlere olan etkisinin artmasına ve dolayısıyla da Türkiye’de demokratikleşmeye olumlu yönde etki edebileceğini düşünüyoruz. Bu önerilerin genişletilmesi, derinleştirilmesi ve bu alanda çalışmaların yoğunlaştırılması önemli bir boşluk alanı. Bu boşluğun giderilmesi hem siyasetin hem de sivil toplumun bu yönde motive olmasıyla mümkün olabilir. Bu motivasyonun kaynağı da gelecek dönemin inşasından başkası değil.

YADA Vakfı

